

hláska

ročník X, 1999, č.1

Ohrožení Nového hradu u Olomučan

Jan Štětina

Dnešní Nový hrad u Olomučan (okr. Blansko) postavili páni z Boskovic krátce před rokem 1493 jako předsunuté opevnění staršího jádra hradu. Po opuštění jádra (asi na samém počátku 16. století), bylo bývalé opevnění přestavěno na sídlo správy a centrum novohradského panství. Tento hrad dobyli a vypálili Švédové při svém útoku roku 1645, a tak zanikla sídelní funkce objektu. Na počátku 19. století nechali Liechtensteinové hrad novogoticky přestavět - tehdy vznikla hlavní věž a dvě menší kruhové věžičky. Od roku 1924 hrad patřil Vysoké škole zemědělské v Brně, později v jejím rámci Školnímu lesnímu podniku Křtiny. Hrad byl obýván do roku 1956, poté byl opuštěn a zpustl.

Od 1. 1. 1990 se vlastníkem Nového hradu stala 21. základní organizace Českého svazu ochránců přírody v čele s Robertem Kraftem. Organizace se zavázala, že vlastními silami a za podpory sponzorů obnoví Nový hrad do podoby, jakou měl na konci 15. století. Obnověný hrad měl být zpřístupněn veřejnosti, mělo zde být muzeum válečnictví 15. století a centrum ekologické výchovy mládeže. K rekonstrukci nechala organizace zpracovat náročný projekt, počítající mimo jiné s dostavbou věží, zvýšením a zastřešením hradeb a stavbou zcela nových budov v prostoru hradního nádvoří. Tyto stavební úpravy (některé již byly uskutečněny) si pochopitelně vyžádají velké zásahy jak do stávajících stavebních konstrukcí, tak do terénu nádvoří. Nezbytným podkladem pro rekonstrukci historické stavby, spojenou navíc s rozsáhlými zemními pracemi, jsou stavebně historické, popř. archeologické výzkumy. Stavebně historický průzkum hradu, zpracovaný roku 1989 v rámci studie rekonstrukce Nového hradu, připravované tehdy ŠLP Křtiny, naštěstí dokumentoval některé dnes již zničené nebo porušené konstrukce a detaily. Závěry tohoto průzkumu byly však již překonány a jedinečná příležitost k hlubšímu poznání částí hradu, které po roce 1990 opravila 21. ZO ČSOP, zůstala bohužel nevyužita.

V této souvislosti musím připomenout, že v prostoru dnešního Nového hradu byl v sedmdesátých a osmdesátých letech nalezen archeologický materiál ze 13. a 14. století a že pod dnešním terénem se patrně skrývají pozůstatky zástavby původního pozdně gotického hradu.

Provedení průzkumů by zde bylo zajisté velmi produktivní a vědomosti o Novém hradu by zásadně prohloubilo.

Záležitosti týkající se poznání původní podoby hradu ale pravděpodobně vůbec 21. ZO ČSOP nezajímají. A tak její členové pokračují ve velmi necitlivé přestavbě, kdy na původních částech hradu, formovaných půltisíciletým vývojem, vznikají dokonce zcela nové, pravděpodobně podle fantazie pana Krafta koncipované části, mající navodit představu středověku. Tak se stalo, že zatímco si běžný návštěvník hradu prohlíží nesmyslně a bez jakýchkoli důkazů zvýšenou "schodišťovou věž", autentické a cenné pozdně gotické architektonické detaily jsou pohozeny v nádvoří mezi hromadami stavebního materiálu a patrně budou brzy použity jako výplň do zdíva. Za zmínku rovněž stojí vyhloubení nového sklepa přímo v místech, kde stávala pozdně gotická budova. Při této akci byly nenávratně zničeny nejen její pozůstatky, ale i veškeré cenné archeologické situace. A ve výčtu podobných "úspěchů", za něž pan Kraft nese plnou odpovědnost, by bylo možno pokračovat.

Tolik k nynějšímu stavu přestavby hradu. Dále se budu zabývat skutečnostmi, které ukazují, v čem spočívá význam Nového hradu. Tato památka totiž není, podle mého názoru, plně doceněna a ani širší odborné veřejnosti není příliš známa.

Jak již bylo výše uvedeno, základ dnešního Nového hradu tvoří mohutné předsunuté opevnění, zbudované před rokem 1493 na místě možného útoku na starší jádro hradu, ležící na konci ostrohu. Opevnění má půdorys ve tvaru nepravidelného pětiúhelníku a nárožní břity směřují proti obléhacím stanovištím z let, kdy hrad dobývala uherská vojska Matyáše Korvína (1469 - 1470). Jedná se o jednu z nejlépe dochovaných staveb předsunutých fortifikací v českých zemích a pravděpodobně nejzachovalejší obranný objekt, využívající zásad pasivní obrany (společně s Haselburgem ve Vimperku). Rovněž je přímo instruktivní ukázkou obranné stavby, která i v době masového rozšíření dělostřeleckých zbraní naprosto nevyužívá už známých prvků aktivní obrany (bašty, umožňující boční postřelování kurtin) a spoléhá dosud na značnou šíři zdíva hradeb (dva až pět metrů), bránitelných

pouze z ochozu, uzpůsobeného ovšem patrně jak pro použití lehčích palných zbraní, tak pro nasazení většího počtu děl (na nejhroženější východní a severovýchodní straně). Zároveň stavba představeného opevnění před Novým hradem doplňuje pestrý rejstřík obranných staveb, budovaných pány z Boskovic ve 2. polovině 15. století, který využívá kromě velmi konzervativní a boční palbě neuzpůsobené externí uzavřené fortifikace (Nový hrad, Hukvaldy) také pokročilé systémy aktivní obrany pomocí dělostřeleckých bašt (Cimburk u Městečka Trnávky) a konečně prvek štitové zdi kombinovaný s čtverhrannými baštami, "znovuobjevený" v 15. století (Boskovice). Za pozornost stojí také druhá, pozdně gotická stavební fáze, při níž představené opevnění převzalo obytné funkce jádra hradu a bylo doplněno dalšími obytnými budovami, vybavenými kvalitními pozdněgotickými architektonickými články, které jsou nacházeny při současných úpravách. Přesun sídelní funkce objektu z původního hradu na novější představenou fortifikaci je na Moravě dokumentován pouze v případě Nového hrádku u Znojma, v Čechách je zcela bez analogie.

Po předpokládaných renesančních stavebních akcích ve 2. polovině 16. století a v 1. čtvrtině 17. století, které jsou zatím pouze velmi zlomkovitě dokumentovány, došlo roku 1645 ke zničení a vypálení Nového hradu Švédy. Stavební aktivitu na hradě ve 2. polovině 17. století a v 18. století musíme na základě písemných pramenů předpokládat, její rozsah však asi nepřesáhl hranice nejnútnejších oprav a údržby obytné budovy hradu.

Další velmi zajímavou etapou stavebního vývoje Nového hradu je jeho novogotická přestavba z let 1808 - 1809. Tehdy byla k vnitřnímu líci jižního ohybu obvodové hrady přistavěna mohutná čtyřpatrová osmiboká věž s útlou a vysokou válcovou věžičkou, založenou na koruně hradební zdi. Ke štitovému průčelí přestavěného paláce byla přistavěna další válcová schodišťová věžička se vstupem na hradbu a další, tentokrát čtverhranné schodišťové stavení, vzniklo ze zbytku středověké budovy vedle brány. Nový hrad náležel na začátku 19. století Liechtensteinům a na této přestavbě, která hradu dala vzhled středověkého loveckého hrádku, se podílel architekt Joseph Hardtmuth. Stavba velké osmihřanné věže a menších schodišťových válcových věžiček je téměř shodná se stejnými prvky napodobeniny středověké zříceniny - Janova hradu u Lednice, budovaného na panství Jana Josefa I. Liechtensteina stejným architektem před rokem 1808. Všechny tři věže Nového hradu byly však už v roce 1848 sníženy při budování železničního tunelu, který prochází skálou přímo pod hradem. Novogotický původ věží, jasně prokazatelný jak architektonickým tvaroslovím, tak užitou stavební technologií, ovšem kupodivu nebyl rozpoznán při stavebně historickém průzkumu z roku 1989 (autor PhDr. arch. Zdeněk Gardavský), takže věže byly považovány za vrcholně gotické (osmihřanná) a goticko - renesanční (menší věže válcové).

Novogotická přestavba středověkého Nového hradu je, podle mého názoru, společně s romantickou úpravou celého areálu hradu i širokého okolí příkladnou ukázkou komplexního urbanisticko - krajinářského řešení určitého území. Tato druhá nejvýznamnější stavební etapa Nového hradu, společně s celkovým dořešením hradištního okolí, je zatím mezi odbornou veřejností nedostatečně známa

a na svoje zhodnocení (pochopitelně v kontextu srovnatelné stavební produkce začátku 19. století) teprve čeká. Rozhodně zajímavé by bylo i celkové srovnání přestavby Nového hradu a novostavby Janova hradu u Lednice (vztah vzor - novostavba).

Cílem mého příspěvku bylo upozornit na velmi kritickou a alarmující situaci kolem zbytečné přestavby Nového hradu u Olomučan. Domnívám se, že by nikomu z nás, ať je profesionálním pracovníkem některé instituce památkové péče, nebo pouhým zájemcem o historii naší země a její stavební památky, nemělo být lhostejné, jakým způsobem je ničena jedna z nejvýznamnějších památek okresu Blansko, která má nezastupitelné místo ve vývoji moravské hradištní architektury. Proč se za celých osm let, co přestavba hradu probíhá, neozvaly žádné kritické hlasy? Proč jsme lhostejní vůči zbytečné a kýčovitě přestavbě středověkého hradu? Proč necháváme památku, která donedávna byla autentickým produktem pětistiletého stavebního vývoje zcela zbytečně likvidovat přestavbou, naprosto nerespektující složitý stavební vývoj hradu? Vždyť doby, kdy ztraktivněni památky bylo vykoupeno jejím zničením coby pramene historického poznání, jsou snad dávno pryč!

Použité prameny a literatura: Bolina Pavel, Doležel Jiří: Hradu na Dražanské vrchovině do konce 13. století, in: Archaeologia historica, 13, 1988, s. 321 - 351; Čapka, František a kol.: Křtiny a okolí, Křtiny, 1987; Černoušková Dagmar, Borský Pavel: Janův hrad v Lednicko - valtickém areálu, in: Průzkumy památek II, Praha, 1997, s. 115 - 120; Doležel, Jiří: Nálezy z vrcholného a pozdního středověku severozápadní Moravy v letech 1979 - 1983, PV AÚ ČSAV v Brně, 1983, s. 82 - 84; Doležel, Jiří: Povrchový průzkum hradu severozápadní Moravy v roce 1984, PV AÚ ČSAV v Brně, 1984, s. 66 - 68; Hosák, Ladislav: Ke vzniku středověkých hradů v okolí Brna, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Historica I, s. 273 - 276; Hosák Ladislav, Zemek Metoděj a kol.: Hradu, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, Jižní Morava, Praha, 1981, s. 178; Konečný Lubomír, Merta Jiří: Odkryv kachlových kamen na drobné středověké fortifikaci pod Novým hradem, okr. Blansko, SPFFBU, s. 26 - 27, 1977 - 1978, řada F 21 - 22, s. 44 - 45; Konečný Lubomír, Merta Jiří: Zjišťovací průzkum středověkých fortifikací v okolí Nového hradu, in: Archaeologia historica, I, 1976, s. 231 - 252; Konečný Lubomír, Merta Jiří: Pokračování průzkumu středověkých opevnění kolem Nového hradu u Adamova, in: Archaeologia historica, V, 1980, s. 305 - 319; Koudelka Milan, Hasoň Zdeněk: Hradu okresu Blansko, Boskovice, 1997, s. 39 - 45; Merta, Jiří: Nález válečkového zámku a klíče na středověké fortifikaci pod Novým hradem (kat. území Olomučan, okres Blansko), in: Vlastivědný věstník moravský, 26, 1974, č. 2, s. 165 - 169; Páral, Karel: Ke zkáze Nového hradu r. 1645, in: Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí, 9, 1965, č. 3, s. 1 - 3; Pilnáček, Josef: Nový hrad u Blanska, Brno, 1927; Pilnáček, Josef: Paměti města Blanska a okolních hradů, Blansko, 1927, s. 384 - 408; Plaček, Miroslav: Hradu a zámky na Moravě a ve Slezsku, Praha, 1996, s. 257 - 258; Plaček, Miroslav: K vývoji hradů v povodí Svitavy, in: Archaeologia historica, 13, 1988, s. 307 - 320; Procházka, Rudolf: Od Obrán k Novému hradu, in: Castelologica bohemica, 4, Praha, 1994, s. 63 - 66; Vašek,

Hrad Košťálov

Libor Wettengl

V samém srdci Zahrady Čech, nad městečkem českého granátu Třebenicemi (okr. Litoměřice), se zdvihá vysoká skalnatá hora, která na svém vrcholu jako korunu nese na skále přilepené staré zdi, poslední zbytky pyšného šlechtického sídla - hradu Košťálova. Původní jméno hradu bylo Košťál a vzniklo ze slova košťál - tuhý střed zeli či kapusty. Šlo o obrazné jméno, podobné jako jména hradů Kost, Pecka či Pařez, vyjadřující pevnost hradu.

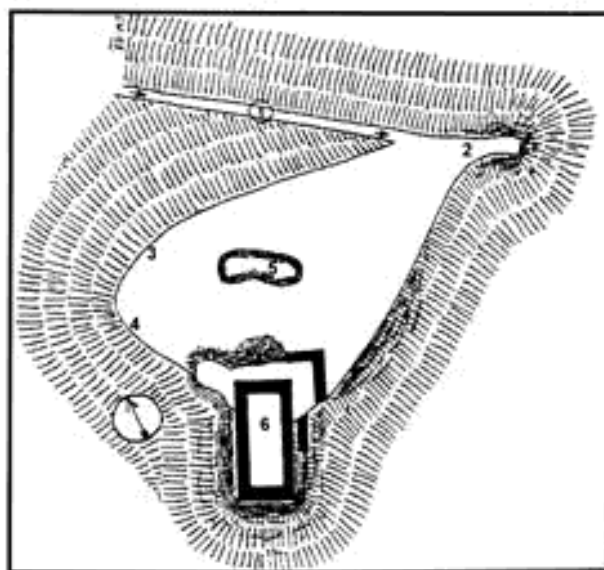
Hrad dvoudílné dispozice se dělil na předhradí a vlastní hrad. Cestu na předhradí můžeme dnes stopovat podle staršího náčrtku Augusta Sedláčka. Na předhradí, které bylo velmi prostorné, stálo podle Sedláčkova udání několik zděných budov s kuchyní a kovárnou. Objekty byly zjištěny amatérskými výkopy, při nichž bylo nalezeno množství zlomkové keramiky, kachlů, klíčů, zámků, přezek, podkov, ostruh, 150 železných šipek a pod. Dnes je předhradí zarostlé divokými keři a takřka nepřehledné. Přesto lze na okraji svahů objevit základy obvodové kamenné hradby, která obíhala celý prostor předhradí a přispívala nemálo spolu se strmými svahy k jeho obraně. Přibližně uprostřed je velká, podlouhlá, dnes již zpola suti zanesená prohlubeň, která vznikla zřícením klenby sklepa budovy či velkého domu, jak se připomíná v pamětech.

Na jižním konci hory, která zde vrcholí strmou úzkou skálou, stál vlastní hrad, oddělený od předhradí kdysi jistě hlubokým příkopem, dnes již z větší části zasutý zřícením zděm čelní hradby i troskami velké obytné věže. Vrchol skály zaujímalá obdélná obytná věž, která jako na nedalekém Oltářiku nahrazovala obytnou i obrannou stavbu. Byla to prostorná třípatrová budova, jejíž patra dělily rovné trámové stropy, po kterých ve zdech zůstaly zachovány zřetelné kapsy. Přizemí věže bylo původně přístupné otvorem v podlaze 1. patra, později byl v západní zdi prolomen vstupní otvor. V minulém století zde byla vyžděna z cihel nová špaleta, která měla snad zabránit dalšímu drobení zdiva. Prvé patro bylo již obytné a v takovém duchu též vybavené. Z patra zbyly dnes jen necelé tři stěny, ale i ty leccos prozradí o původním vybavení jeho prostoru. Bylo předěleno dřevěnou roubenou příčkou na dvě stejné místnosti, z nichž každá byla osvětlena od východu dvěma okny. Severní síň měla okna vybavena sedátky ve špaletách a v severní zdi bylo ještě jedno okno a další otvor, jímž se vstupovalo po můstku přímo na ochoz čelní hradby nad příkopem. Severní zeď budovy je zvenčí ještě zesílena přízdívkou a severovýchodní nároží vzepřeno pilířem s jedním ústupkem. Jižní místnost byla osvětlena rovněž dvěma okny, ovšem už bez sedátek ve špaletách. Třetí okno bylo v jižní zdi. Všechna okna byla zaklenuta segmentovými klenbami provedenými z lomového kamene. Okenní ostění, která byla jistě zhotovena z pískovce či opuky, už zmizela. Západní zeď se už dávno zřítla, přesto se však zachovala v jejím severozápadním zbytku špaleta okna se zbytkem sedátka a výběhem

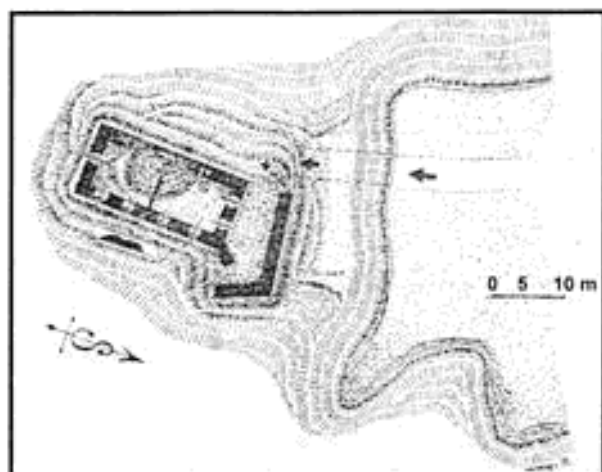
klenby záklenku (v pohledu na vnitřní lic zbytku západní zdi označeno č. 1).

Z druhého patra, jehož zdivo bylo zeslabeno ústupkem, se dnes zachovaly jen trosky pobožených zdí, neudávající dnes již nic o jeho původním vybavení. Jen podle kresby Františka Alexandra Hebera z doby před rokem 1844 si můžeme udělat částečnou představu o vzhledu 2. patra a o zbytku patra třetího, ale ani tato kresba nám již nedokáže říci o těchto prostorech nic podstatného. Jádro hradu obíhala vzdor strmým skalnatým svahům kamenná hradba. Nevelký prostor mezi touto hradbou a obytnou věží byl na severu rozšířený v malý dvorek a hradba tu byla nad příkopem zesílena šikmou zděnou přízdívkou. Tvořila tak neplnohodnotnou štitovou zeď. V ní byla u severozápadního rohu prolomena brána, přístupná přes příkop dřevěným mostem, jehož poslední část byla zvedací. Z brány se původně vystoupilo na ochoz čelní zdi a z ochozu se přichozí dostal do patra obytné věže. Tím jsme vyčerpali vše, co je možné dnes na hradě spatřit.

Nyní se obrátíme k zajímavým dějinám hradu. Z dochovaných písemných pramenů se dnes už nedozvíme, kdo a kdy hrad Košťál založil. Snad to byl Petr z Košťálu, připomínaný již okolo roku 1280 a pak ještě v roce 1303. Hrad byl tedy pravděpodobně založen již v závěru 13. století. Potom o hradu Košťálu slyšíme až roku 1372, kdy se zde připomíná purkrabí Albert ("Alberti") mladší ze Slavětina. Kronikář Beneš Krabice z Veitmile se zmiňuje o tomto purkrabí a jeho manželce díky příhodě, která byla jistě ve své době velmi zvláštní. Za letní bouřky roku 1372 se Albert se ženou zdržovali ve velké síni

Košťálov. Půdorys a popis hradu podle A. Sedláčka. 1 - stará cesta na předhradí, 2 - místo kuchyně a obytného stavení (čížkovský dům), 3 - místo kovárně, 4 - sklep na železo, 5 - sklep velkého domu (Sulevický dům), 6 - obytná věž.

*Košťálov. Pudorys jádra hradu
(obytná věž zakreslena v úrovni I. patra).*

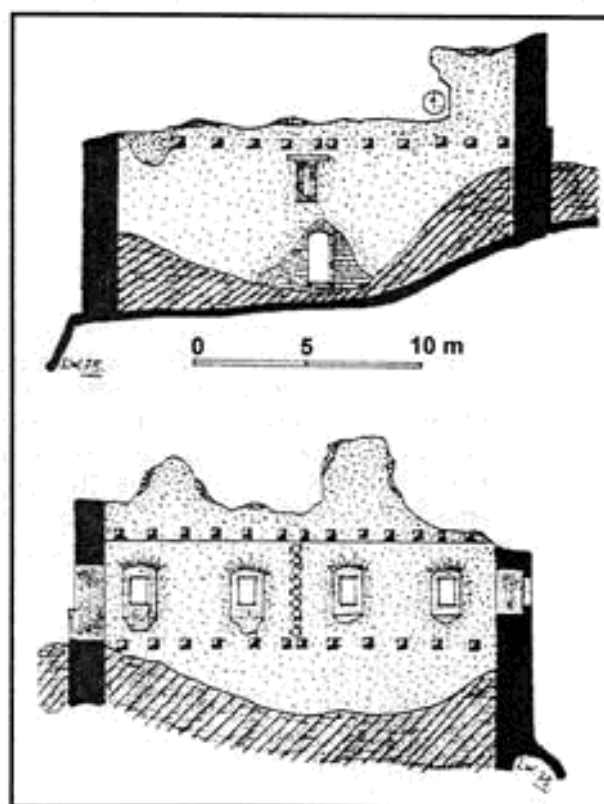
hradu (nejspíše ve 3. patře obytné věže), když náhle do vysoké stavby udeřil blesk. Polekanému purkrabí a jeho choti sice neublížil, jen jim popálil dlouhé špice módních střešiců ukončených kovovými nástavci. Prostý lid si tuto příhodu vysvětloval jako boží pokárání za přepychový a bujný život.

V pozdějších letech měl košťálský purkrabí spor s blíže neznámým duchovním, v němž nechtěl ustoupit. Byla proto na něj uvalena klatba, která z něj byla sejmuta až v roce 1378. Tehdy je nazýván Alešem ("Also") ze Slavětína, purkrabím na Košťálově. Hrad je tehdy poprvé nazýván Košťálovem a pravděpodobně jde stále o jednu a tutéž osobu, neboť jméno Aleš je českou formou jména Albert. Ještě v roce 1380 se připomíná na Košťálově purkrabí Aleš, ale po tomto datu jeho jméno z dějin hradu mizí. Nezdá se však, že by mu hrad patřil. Od dob Petra z Košťálu až do smrti krále Václava IV., to jest do počátku náboženských válek, nevíme tedy o majitelích hradu zhoľa nic. Profesor A. Sedláček se domníval, že hrad byl v držení Zajíců z Házmburku. Postoj těchto pánů si vynutil pozornost husitských vojsk, která v listopadu roku 1422 hrad Košťál (tehdy je naposled nazýván Košťálem) oblehla. Vojsku Pražanů velel Zikmund Korybutovič a o dobývání hradu vypovídá vysoký počet šipek nalezený na předhradí. O výsledku obležení však nemáme žádné zprávy, zřejmě také proto, že pobyt této armády u Košťálova měl ještě jiný účel - jejím úkolem bylo odrazit případný útok Němců ze severu.

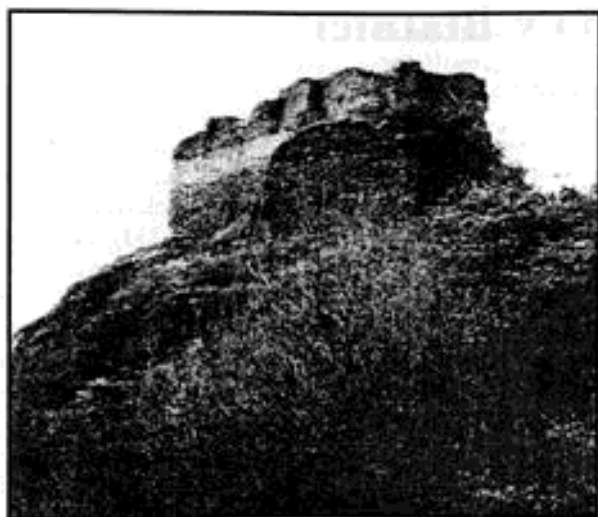
Jak se zdá, hrad se tehdy dobýt nepodařilo, avšak ke změnám na Košťálově došlo. V roce 1423 se připomíná Martin z Kystry "seděním nyní na Košťálově", který tehdy dosazoval katolického faráře do Libochovic. Vzápětí se neznámo jak dostal hrad Kaplínům ze Sulevic, kteří zde vládli více než 150 let. První majitel hradu z tohoto rodu, Jan Kaplín ze Sulevic jinak z Košťálova, se připomíná v roce 1424 jako patron kostela v Čížkovicích; už v roce 1423 byl v držení Třebenic a okolních vesnic. Roku 1435 Jan Kaplín ze Sulevic seděním na Košťálově vykonával patronátní právo v Siřovicích. V roce 1436 mu císař Zikmund potvrdil zápisem držení Třebenic a okolí. Janův syn Václav měl na Košťálově za purkrabí jakéhosi Mikuláše. V roce 1450 se Václav ze Sulevic a z Košťálova rozdělil se svým bratrem Buškem. Bušek dostal za díl hrad Košťálov a vše co k němu patřilo, Václav si podržel Čížkovice, které zapsal své manžel-

ce. Bušek Kaplín byl na sněmu v Praze a stál na straně Jiřího z Poděbrad, který byl v té době volen za správce země. Oba bratři později utvořili spolek, takže mohli dědit jeden po druhém. Zboží obou jejich statků řídili v letech 1459 - 1462 purkrabí Hárovnik a panští úředníci Herza a Franěk. Bušek Kaplín ze Sulevic se naposledy připomíná v roce 1480 při jednání o koupi vsi Bohušovic a Brňan. Po smrti obou bratrů se Buškovi synové Dobeš, Zdeslav a Jan po Hromnicích roku 1486 o zděděné statky podělili. Dobeš získal Sulevice s tvrzí, Zdeslav podržel hrad Košťálov s dvorem a vesnicemi a nejmladší Jan dostal Čížkovice s tvrzí a vesnicemi. Zajímavá je ovšem výjimka, na které se společně dohodli: Hrad Košťálov má být otevřen všem, Dobeš dostal právo se svou čeledí obývat "veliký dům" na předhradí či též na dolním hradě. Jan směl zůstat v takzvaném dolním domku taktéž na předhradí. V případě potřeby mají být vpuštěni na "svrchní hrad", avšak každý má sebe a svou čeleď opatřit stravou. Obrana hradeb při hájení hradu byla všem společnou povinností.

Zdeslav Kaplín ze Sulevic je připomínán až do roku 1534. Jeho synové Jan, Mikuláš, Bušek a Václav, bratři Kaplínů Košťálovští z Sulevic, si v roce 1545 hrad Košťálov, označený již podle tehdejšího zvyku jako zámek, vložili do zemských desek. Drželi statek společně v nedělu, a to bylo zřejmě příčinou, že se spolu dobře nesrovnávali. Mnohé a časté spory, bitky a hádky nabyly časem na vážnosti a dostaly se až k zemskému soudu. Proto se později rozdělili tak, že hrad s příslušenstvím dostali Jan a Mikuláš a ostatní bratři ujali jiné části rodového majetku. Jan si pro obtížný přístup na vysokou horu a nejspíše i pro neshody s bratrem postavil k bydlení novou tvrz ve

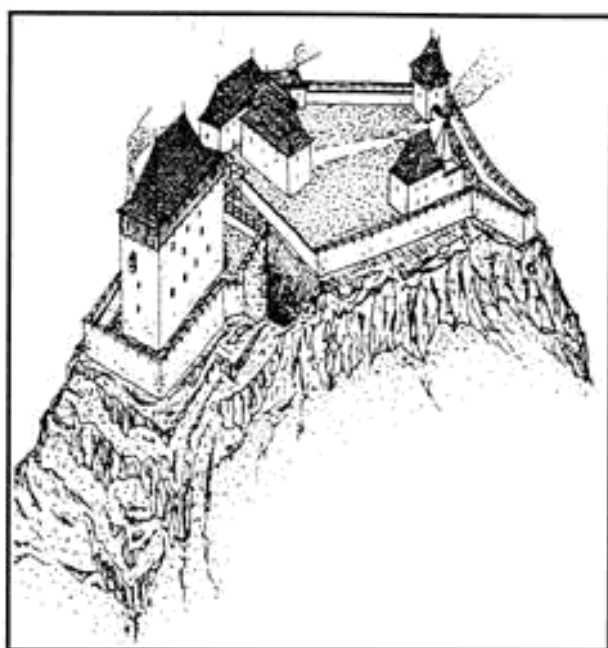
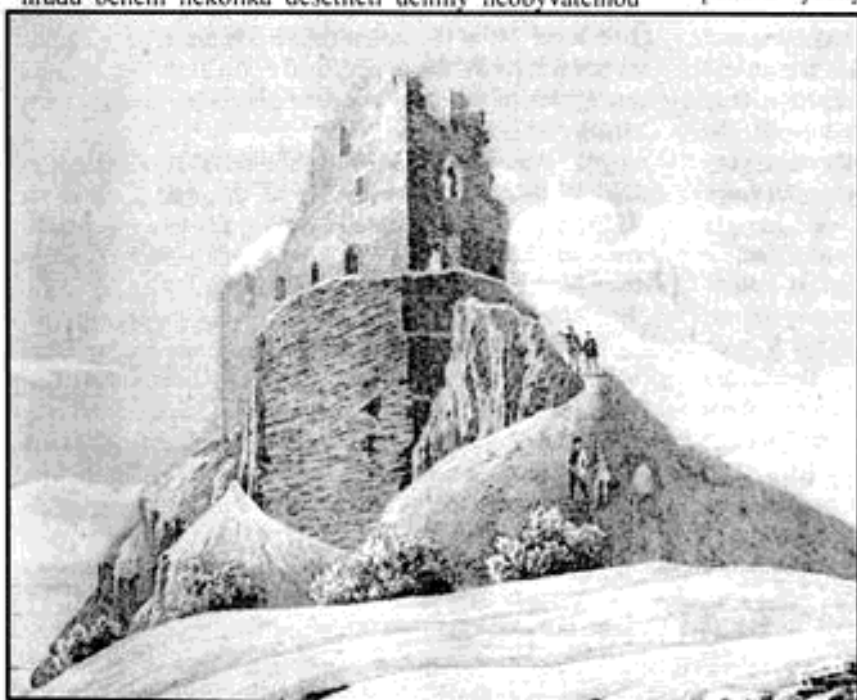
Košťálov. Nahoře: vnitřní líc západní stěny obytné věže. Dole: vnitřní líc východní stěny obytné věže. Stav v r. 1975, měřítko přibližné.

Košťálov. Pohled na hradní jádro od severu z předhradí. Stav r. 1990, foto autor.

dvoře pod hradem. Zemřel před rokem 1563 a jeho jediný syn Zdeslav již roku 1565. Měl také hrad Skalku, kde pak žila vdova po něm Eva s dcerou Annou. Anna zdědila po otci také jeho díl hradu Košťálova a její dědici jej drželi ke Skalce. Zdá se tedy, že majitelé tohoto dílu hradu na Košťálově někdy od poloviny 16. století již nesídlili. Na hradě nejspíše zůstával Mikuláš, majitel druhého dílu. Žil ještě roku 1567, měl syny Zdeslava a Jiřího. Jejich potomek Jan Kaplíř ze Sulevic na Košťálově se připomíná roku 1603, avšak brzy nato zemřel a jeho díl Košťálova dědily jeho již provdané sestry, které statek Košťálov postoupily roku 1609 Adamovi z Vchynic a Tetova, který "také již bydlel v tvrzi u dvora pod hradem". Z výše uvedeného nevyplývá, kdy byl vlastně hrad Košťálov zcela opuštěn. Jan Kaplíř, který se roku 1603 psal "na Košťálově", se psal podle statku a nikoli podle hradu, který snad byl opuštěn již po Mikulášově smrti.

Oheň, příroda i zlovolná ruka člověka ze starého hradu během několika desetiletí učinily neobyvatelnou

Košťálov. Pokus o vyjádření hmotové podstaty

zříceninu, podobající se zdáli vykotlanému zubu. V roce 1628 je na vrchu připomínán pustý zámek nazývaný Starý Košťálov a pod ním dvůr Mladý Košťálov. Archaický vzhled zříceniny neušel později pozornosti básníka "Máje", který tento kraj miloval a dokonce si nakrátko našel v nedalekých Litoměřicích byt. Okouzlen tímto krajem píše příteli Eduardu Hindlovi: "Eduarde, tento byt mi snad seslali bohové, co svému příznivci, Hanžburek mi svými věžemi kouká do postele a černý Košťál na pozadí plamenného nebe, to se nedá popsat, to musíte vidět".

Také dnes, navštívíme-li hrad Košťálov, nebudeme jistě zklamáni. Odměnou za namáhavý výstup na vysokou horu nám bude překrásný rozhled do kraje, který s nemenším zalíbením sledovaly oči dávných hradních pánů z vysokých oken sálů tohoto středověkého hradu.

Málo známá historie rozsahem nevelkého hradu přidává kamének do mozaiky českých národních dějin a přiblížila nám osudy významného českého šlechtického rodu Kaplířů ze Sulevic, jehož jeden člen později po bělohorské tragédii položil život na Staroměstském náměstí.

Použitá literatura: Frankenberger, O. 1921: Naše velká armáda II. Praha; Heber, F. A. 1844: Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser II. Prag; Jánský, K.: Karel Hynek Mácha. Praha; Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny II. Praha; Sedláček, A. 1936: Hradby, zámky a tvrze Království českého XIV. 2. vydání, Praha; Zápisky o stavbě hradů - nepublikovaná práce autora, roč. 1975 - 1979.

Košťálov. Kresba hradu F. A. Hebera z pohledu od severu.

Zapomenuté sídlo v Blatnici

P. Rožmberský

Ves Blatnice se rozkládá v rovinaté krajině nedaleko prameniště jednoho z přítoků Vejprnického potoka (odtud jméno vsi), asi 3 km západně od města Nýřan (okr. Plzeň-sever), na hranicích někdejší domény kláštera v Chotěšově. Byla založena asi až někdy ve 13. století a první zpráva o Blatnici se dochovala teprve v berním rejstříku Plzeňského kraje z roku 1379.

Tehdy byla ves Blatnice majetkově rozdělena mezi čtyři vladyky či svobodníky. Největší část, svobodné popluží a tři čtvrti lánu, patřila Ješkovi, Lvík a Jindřich měli po popluží a Bohuslav čtvrt lánu (Emler 1876, 23). Po smrti nejspíše potomka některého z výše jmenovaných, Buška z Blatnice, projednával odúmrt' po něm v roce 1416 dvorský soud. Jeho majetek v Blatnici, 3 kopy a 44 grošů ročního platu od poddaných, daroval panovník Janovi ze Sedlce a nikdo se proti tomuto rozhodnutí neodvolal (AČ XXXVI, 395). O vladykách z Blatnice slyšíme pak již jen jednou, v roce 1421, kdy král Zikmund zapsal Václavovi z Blatnice v dluhu 100 kop grošů vsi chotěšovského kláštera Dolní Sekyřany a Bitov (Sedláček 1914, 161). Peníze dlužil panovník Václavovi z Blatnice nejspíše za služby, které mu konal v boji proti husitům. Je možné předpokládat, že někdejší Ješkovo svobodné popluží, tedy vladycký dvůr se sídlem, měl potom právě Václav z Blatnice. Neumíme říci, kdy a jak se Blatnice dostala do majetku kláštera v Chotěšově, ale z dalších zpráv vyplývá, že klášter později Blatnici vlastnil. Klášter snad skoupil ostatní popluží ve vsi, od Jana ze Sedlce asi koupil poddanské platy a svobodný vladycký dvůr mu mohl třeba bezdětný Václav z Blatnice odkázat.

Neznámo kdy dal panovník do zástavy Janovi staršímu z Roupova veliký chotěšovský rybník Janov (Sedláček 1914, 219), který existoval do 80. let minulého století u Nýřan. Nešlo zřejmě pouze o rybník, ale i o některé nejmenované vesnice (viz AČ IV, 55). Na zástavu vydal císař Zikmund nedochovaný majestát (srovnej Sedláček 1914, 219 a AČ IV, 55). Císařem byl Zikmund v letech 1433 - 1437 a k zástavě došlo tedy v tomto období. Podle neověřené zprávy povolil Jiří z Poděbrad roku 1459 chotěšovskému klášteru vykoupení jeho zastavených statků, mezi nimi i Blatnice (Schaller 1788, 97). Rybník Janov a některé (nejmenované) vsi klášter vyplatil (AČ IV, 55). Ovšem roku 1468 dal král Jiří svému dvořanovi Janovi z Roupova opět chotěšovský rybník Janov do zástavy. Zboží nesmělo být vyplaceno do konce jeho života. V roce 1472 připsal král Vladislav maršálkovi svého dvora Janovi z Roupova na Janově ještě další život (zboží nesmělo být vyplaceno ani za života Janova dědice) a přidal mu ještě pustou ves Borek (Sedláček 1914, 273, 290) s nápravou a rybníkem, která stávala nedaleko od Blatnice. Roupovští si již předtím jako středisko zápisného statku vystavěli u rybníka tvrz Janov (Sedláček 1905, 234).

Syn maršálka Jana z Roupova, opět Jan, získal na Janov od krále Ferdinanda roku 1535 další životy (AČ IV, 59). Zemřel roku 1540 a jeho synové Adam a Kry-

štof prodali zápisný statek Janov s vesnicemi v roce 1549 Vilémovi z Klenové (Sedláček 1905, 234). Královský rada Vilém z Klenové, z Janovic a na Žinkovech odkázal roku 1558 podle A. Sedláčka (1905, 234) Janov své manželce Anně z Řičan, podle jiné zprávy svému nejstaršímu synovi Kryštofovi, který měl dostat tvrz Janov s vesnicemi, mezi nimiž je jmenována také Blatnice (Profous 1949, 99; Sedláček 1893, 244). Od Klenovských opět získal statek Janov i s Blatnicí v roce 1568 výše zmíněný Kryštof z Roupova, který statek znovu postoupil k užívání nejmenovanému šlechtici, ale později jej zase ujal (Sedláček 1905, 234; Profous - Svoboda 1957, 432). V roce 1591, po Kryštofově smrti, protože už vypršely životy dané panovníky Roupovským na Janov, chtěl klášter statek Janov vyplatit, ale Kryštofovi synové o tom nechtěli ani slyšet (AČ IV, 59 - 60) a postoupili zástavu Adamovi z Klenové a z Janovic a na Přestavlicích, dalšímu ze synů královského rady Viléma (Sedláček 1899, 359). V roce 1597 dal císař Rudolf II. klášteru povolení k vyplacení všech zastavených vesnic. Rybník Janov, pustou ves Borek s rybníkem, vsi Blatnici a Kamenný Újezd již užíval a držel Adam z Klenové po Kryštofovi z Roupova i po Šebestiánovi z Řičan (AČ IV, 61 - 62). Šebestián z Řičan měl před Adamem z Klenové statek Přestavky (Sedláček 1904, 697) a můžeme předpokládat, že je oním Sedláčkem nejmenovaným šlechticem, který zástavu nějaký čas užíval.

Řičanští vlastnili v 16. století také od Blatnice vzdálenější statek Sulislav. Po Janovi z Řičan zemřelému bez potomků dědila jeho sestra Barbora provdaná Býčková, která v roce 1575 prodala tvrz Sulislav s dvorem a vsi a dva osedlé v Blatnici obci města Stříbra (Sedláček 1905, 250). Jak se část Blatnice dostala k Sulislavi není známo. Patrně to nějak souvisí buď s výše jmenovanou Annou z Řičan, vdovou po Vilémovi z Klenové, nebo se Šebestiánem z Řičan. Může však jít o záležitost už z přelomu 14. a 15. století (majetek některého z blatnických vladyků). Dvě poddanské usedlosti v Blatnici patřily městu Stříbru i při pobělohorských konfiskacích (Bílek 1883, 1212).

O vyplacení s Blatnicí sousedícího Kamenného Újezda bylo jednáno roku 1598 (Profous - Svoboda 1957, 432), Janov byl chotěšovským klášterem vyplacen roku 1603 (Sedláček 1905, 234), podle některých údajů byla Blatnice v zástavě ještě před rokem 1618 (Tyr 1929, 19). Zdá se však, že už předtím byly majetkoprávní vztahy mezi klášterem a Klenovskými vyřešeny tak, že Blatnice byla doprodána Klenovským do dědičného majetku. Blatnice se tak opět stala samostatným statkem. Při placení daní v roce 1603 jim ještě nebyla (srovnej Marat 1898), ale v roce 1615 již platila daně Magdaléna Klenovská z Polžic a z Bezdručic a v Blatnici ze tří poddaných lidí a z ovčáckého pacholka; Magdaléna byla vdovou po Přibíkovi z Klenové, bratru Adama z Klenové na Přestavlicích, zemřelého roku 1609 (Sedláček 1869, 54; Sedláček 1899, 359). Magdaléna Klenovská na Blatnici platila daně ze stejného majetku i v roce 1620 (Pešák 1953, 124), ale v roce 1625 již paní Magdaléna Klenov-

ská z Polžic a z Bezdruzic bydlela v Klatovech (Menšík 1897, 18). Už předtím od ní získal Blatnici k Přestavlkům Václav z Klenové, vnuk bratra královského rady Viléma (Sedláček 1899, 359). Václav zemřel roku 1624 a Blatnici získal jeho bratr Jan z Klenové, který byl roku 1629 nazýván seděním na Kloušově a Blatnici (Bílek 1882, 267; Sedláček 1899, 359). Někdy poté se Blatnice dostala opět do rukou Řičanských. V roce 1642 totiž Vilém z Řičan a na Blatnici prodal píšežskému měšťanu ves Třebobuz s tvrzí (Bělohávek 1961, 10; Sedláček 1904, 698).

V době berní ruly, na přelomu let 1654 a 1655, byl statek Blatnice v sekvestraci (nucené správě), zřejmě pro předlužení. Statek byl tvořen pouze vsí Blatnici, kde byly tři sešské, jedna chalupnická a jedna zahradnická usedlost (tj. hospodářství s velmi malou pozemkovou výměrou), která byla pustá. Majitel statku není uveden. Městu Stříbru již v té době dvě usedlosti v Blatnici nepatřily (Doskočil 1953, 453, 483). Tři poddaní statku Blatnice z roku 1615 a dva poddaní statku Sulislav města Stříbra z roku 1623 příkoupení někdy poté tedy tvořili celou vesnici o pěti usedlostech. Byl tu ovšem jistě také ovčín a vrchnostenský dvůr se sídlem, berní rulo nezmiňované, neboť zaznamenávala pouze poddanský majetek (rustikál).

V roce 1676 je připomínána Anna Ludmila z Řičan na Blatnici a Dolanech, manželka Michala Brouma z Mifetic (Burdová 1981, 622), poslední majitelka samostatného statku Blatnice. V roce 1682 nebo 1685 totiž Anna Broumová rozená z Řičan prodala statek Blatnici chotěšovskému klášteru za 8000 zlatých (Tyr 1929, 19; Doskočil 1953, 453). V. Tyr (1929, 19) říká, že když klášter koupil Blatnici, "vyhořevši statek opět vystavěl", z čehož můžeme soudit, že vrchnostenský dvůr se sídlem byl postižen ohněm a snad v 80. letech 17. století obnoven.

Po zrušení chotěšovského kláštera za Josefa II. spravoval jeho majetek několik desetiletí Náboženský fond, až vše zakoupili Thurn-Taxisové. V roce 1788 bylo v Blatnici již 21 domovních čísel (Schaller 1788, 107), o padesát let později tu bylo 24 domů, 160 obyvatel, vrchnostenský dvůr a ovčín (Sommer 1838, 118). V roce 1880 se ještě projevovala bývalá samostatnost blatnického statku v názvu thurn-taxiského dominia, které se jmenovalo panství Chotěšov se statky Přestavlkou a Blatnicí. Dvůr v Blatnici byl provozován v režii panství (Procházka 1880, 407), v roce 1894 byl pronajat Janu Jaklinovi (Titl 1894, 751). Počet obyvatelstva Blatnice dále vzrůstal - roku 1880 to bylo 725 obyvatel, roku 1921 již 935 obyvatel, byl tu postaven kostel. Majitelem dvora se po pozemkové reformě stal Vojtěch Hucl. Ve vsi byli stále jen čtyři rolníci (Tyr 1929, 19 - 20). Nárůst obyvatelstva způsobila těžba kamenného uhlí v okolí.

Studiem původních pramenů, především desek zemských, by se jistě ještě daly upřesnit dějiny držby Blatnice, doba vzniku blatnického dvora a možná i charakter šlechtického sídla. Shrneme-li prozatím výše uvedené údaje, byly v Blatnici ve 14. století tři vladycké či svobodnické dvory, z nichž dominantní postavení měl svobodný poplužní dvůr Ješka z Blatnice. Zde je možné předpokládat vladycké sídlo, na němž nejspíše pak seděl Václav z Blatnice, bojovník proti husitům. Ostatní manské dvory poklesly zřejmě na poddanské usedlosti. Blat-

nice se dostala do majetku chotěšovského kláštera, avšak ve 30. letech 15. století byla spolu s rybníkem Janovem a dalším příslušenstvím dána panovníkem do zástavy. Za husitských válek mohl být blatnický dvůr se sídlem zničen a nejspíše proto byla zástavními pány jako centrum nového zápisného statku vyzdvížena tvrz Janov. Neznámo odkdy patřily dvě poddanské usedlosti v Blatnici ke statku Sulislav.

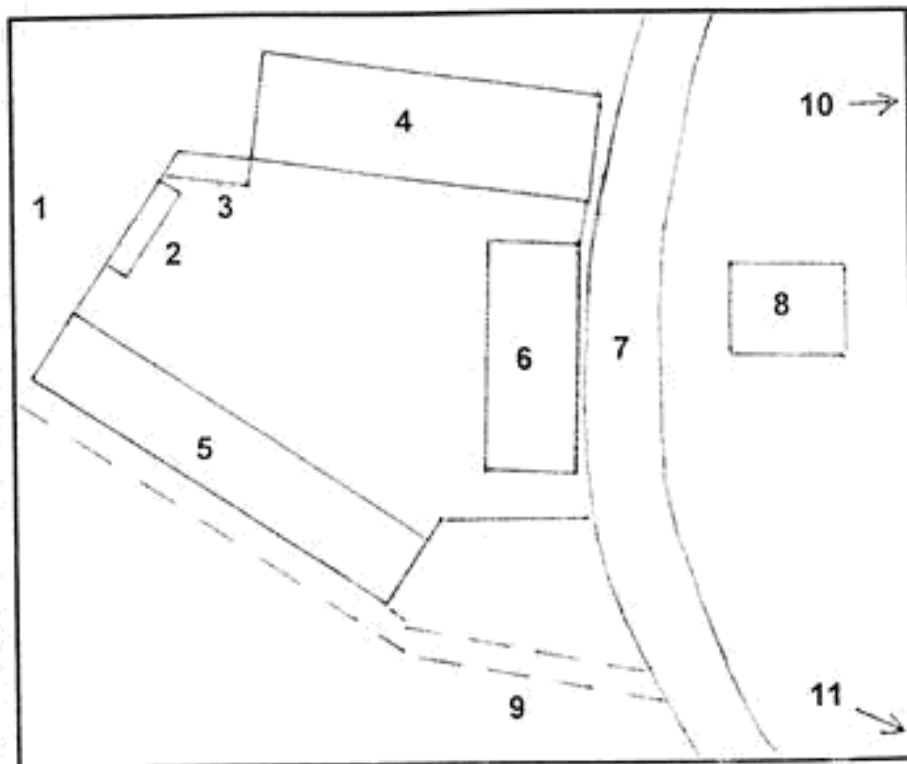
Možná, že byl v Blatnici opět vystaven zástavními držiteli někdy ve druhé polovině 16. století nový poplužní dvůr (nejspíše na místě někdejšího svobodného poplužního dvora), aby byly lépe využity vrchnostenské pozemky. Šlechta tehdy začíná masivně podnikat ve vlastní režii. Možná však dvůr vznikl až poté, co se Blatnice stala samostatným vdovským statkem Magdalény Klenovské (po r. 1609), která v Blatnici patrně žila. Tehdy tu jistě opět existovalo panské sídlo. Další Klenovští, kteří měli Blatnici po pani Magdaléně, měli lepší sídla a v Blatnici nežili. Až Vilém z Řičan opět sídlil na vrchnostenském sídle v Blatnici, protože své druhé sídlo, tvrz v Třebobuzi, odprodal. Posledním, kdo sídlil na Blatnici, byla patrně Anna Ludmila Broumová rozená z Řičan, která v 80. letech 17. století prodala statek chotěšovskému klášteru. Někdy v období přechodu statku Blatnice do majetku chotěšovského kláštera blatnický dvůr vyhořel. Jak bylo při požáru poškozeno sídlo nevíme, ale klášter jistě do jeho obnovy neinvestoval; v nejlepším případě mohlo být upraveno na obydlí správce dvora či na hospodářský objekt.

Běžná prohlídka blatnického dvora, vráceného v restitucích po roce 1989 rodině Huclů, nepřinesla zásadní zjištění. Dvůr zaujímá východní stranu malé návsi, která dnes leží na jihozápadním okraji Blatnice. Na jižním okraji návsi je na v úvodu zmíněné vodoteči rybník. Dvě delší protilehlé (avšak nerovnoběžné) fronty dvora jsou tvořeny na jihu nejspíše bývalými stájemi a objektem pro čeledě, dodnes obývaným, na severu mohutnou průjezdní stodolou na vyvýšené terase. Západní fronta dvora je až na malou část uzavřena zdí, k níž jsou ze dvora přistavěny kůlny a chlévky. Téměř uprostřed této zdi jsou dva kamenné pilíře s plochými hlavicemi, z nichž vybíhá půlkruhový cihelný pas, korunovaný klenákovou cihlou. Jde o zadržný vjezd do dvora z návsi. V kůlně jsou vyšší a robustnější vyzděné pilíře s ústupky pro příčný trám, od nichž vybíhají zbytky zdi. Situace vypadá tak, že mezi štíty dvou zaniklých objektů byl situován průjezd do dvora. Dnes se vjíždí do dvora od jihovýchodu, prostorem mezi bývalým objektem pro čeledě a solidnějším obytným domem, vymežujícím areál dvora na východě. Obytný dům je se stodolou spojen dřevěným přístavkem, jímž se vchází do valeně klenutého sklepa pod východním koncem stodoly. Od jihozápadního nároží stodoly vybíhá k západu ohradní zeď, lomí se k jihozápadu a tvoří pak západní frontu dvora se zadržným vjezdem. Mezi stodolou a zalomením zdi je do dvora otevřený přístřešek, kde lze spatřit asi metr vysoký zbytek armovaného nároží připojený k ohradní zdi. V západním průčelí bývalých chlévů jsou druhotně použity pískovcové kameny prošlé ohněm, nároží stodoly jsou armována snad také druhotně použitými opracovanými pískovcovými bloky, stojky vrat stodoly se otáčejí ve dřevěných ložiscích. Dvůr na východě těsně míjí silnice a za ní stojí na pískovcové podezdívce cihelná

sýpka, přestavovaná na byty. Nad sýpkou jsou klenuté chlévy, asi bývalý ovčín, pod sýpkou jsou další, nejspíše mladší chlévy (za pomoci při prohlídce dvora děkuji ing. P. Nožičkovi).

Obytné stavení tvořící východní frontu dvora, prý nepodsklepené, nebylo možné při prohlídce dvora shlédnout zevnitř a omítnuté zdi neprozrazují nic o jeho stáří. Přizemní podlouhlý dům je vzhledem ke sklonu terénu klesajícímu od stodoly svou severní částí jakoby zapuštěn do země a naopak jeho jižní část působí jako zvýšené přizemí. Na první pohled značně připomíná jen několik kilometrů vzdálenou renesanční tvrz v Tlučně (Anderle - Rožmberský 1997). Ovšem jen odborný stavebně historický průzkum objektů bývalého dvora by snad mohl ještě zjistit, který z nich pochází z klášterní stavební fáze a který je starší, popřípadě identifikovat zdejší šlechtické sídlo. To jsou však již úkoly pro další badatele; tímto příspěvkem jsem jen chtěl upozornit na velmi pravděpodobnou existenci vrchnostenského sídla v Blatnici, které není zachyceno v základních soupisech sídel, tedy v Sedláčkových Hradech, v Hradech, zámech a tvrzích nakladatelství Svoboda, ani v nejnovější Encyklopedii českých tvrzí.

Literatura a prameny: AČ - Archiv český (edice) IV, XXXVI, Praha; Anderle, J. - Rožmberský, P. 1997: *Tvrze Tlučná a Tlučná na Plzeňsku*. Plzeň; Bělohávek, M. 1961: *Plzeňští měšťané a jejich poddani v sedmáctém století*. *Časopis Společnosti přátel starožitností* LXIX, 8-14, Praha; Bílek, T. V. 1882, 1883: *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I, II*. Praha; Burdová, P. 1981: *Rejstříky k deskám zemským I/2. (Obnovené vklady po požáru desk 1541)*. Praha; Doskočil, K. 1953: *Berní rula 2 - popis Čech r. 1654 I*. Praha; Emler, J. (editor) 1876: *Ein Bernaregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379*. Prag; Marat, F. 1898: *Soupis poplatnictva 14 krajův Království českého z r. 1603*. Praha; Menšík, F.

Situace dvora v Blatnici. 1 - náves, 2 - kuřny a chlévy se zadržným vjezdem, 3 - otevřený přístřešek se zbytkem nároží, 4 - stodola, 5 - bývalé stáje a čeledník, 6 - obytný dům, 7 - silnice, 8 - sýpka, 9 - cesta na náves, 10 - bývalý ovčín(?), 11

(ed.) 1897: *Paměti Jana Jiřího Haranta z Polžic a Bezdružic*. Praha; Pešák, V. 1953: *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*. Praha; Profous, A. 1947: *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny I*. Praha; Profous, A. - Svoboda, J. 1957: *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny IV*. Praha; Procházka, J. F. 1880: *Topografisch - statistischer Schematismus des Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen*. Prag; Sedláček, A. 1869: *Rozvržení sbírek a berní r. 1615*. Praha; Sedláček, A. 1893, 1905: *Hrady, zámky a tvrze Království českého IX, XIII*. Praha; Sedláček, A. 1904: *Říčanský z Říčan. Ottův slovník naučný XXI, 695 - 699*. Praha; Sedláček, A. 1914: *Zbýtky register králův římských a českých z let 1361 - 1480*. Praha; Schaller, J. 1788: *Topographie des Königreichs Böhmen IX*. Prag und Wien; Sommer, J. G. 1838: *Das Königreich Böhmen VI*. Prag; Titl, J. 1894: *Schematismus velkostatků v Království českém*. Žižkov; Tyr, V. 1929: *Stříbrsko, Plzeň*.

Vyobrazení skočické tvrze z 18. století

Jiří Úlovec

Stavební vývoj panských sídel pomáhají detailněji poznat jejich starší vyobrazení a popisy. K dějinám tvrze ve Skočicích, vesnici na okrese Plzeň - jih, ležící asi tři kilometry jihozápadně od Přeštic, je takovýto materiál dochován již z 18. století.

V polovině 18. století tvořily Skočice součást statku Lužany, který tehdy patřil Karlu Felixi Vršovci Sekerkovi ze Sedčic, jenž ho koupil roku 1746. Statek byl již tehdy zadlužený, takže nebylo až tak neočekávané, že po Karlově úmrtí roku 1753 si jeho věřitelé vynutili odhad veškerého pozůstalého majetku. Skočický vrchnostenský

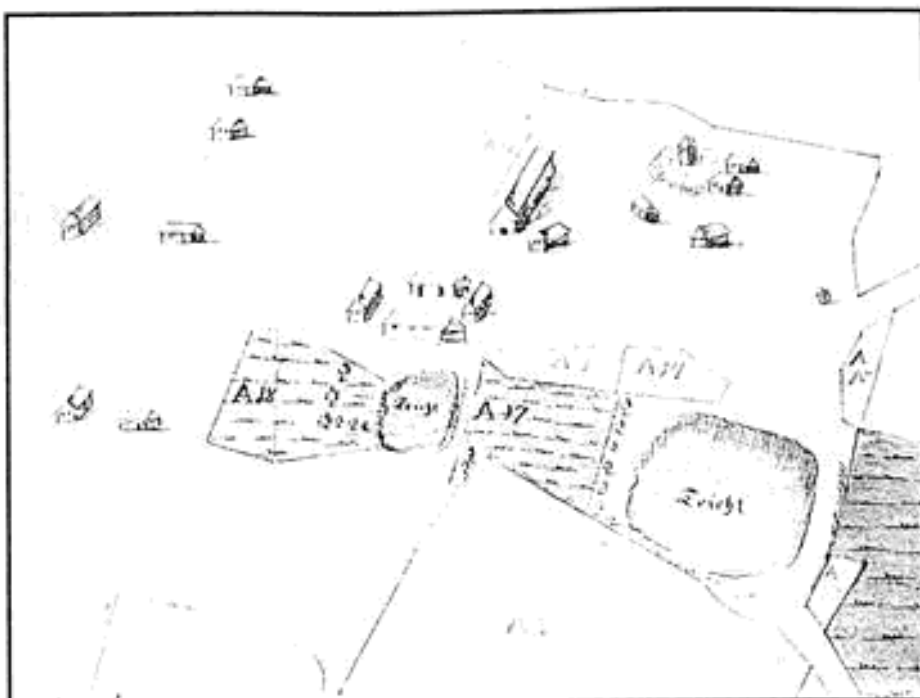
majetek byl tehdy popsán a oceněn následně:

"Poplužní dvůr Skočice je celý obnovený, zbudovaný z kamene a krytý zčásti taškami, zčásti šindelem. Těsně u vjezdu se nachází sýpka o jednom patře, dále klenutá ratejna, komora, kuchyně, vlevo pak v jednom traktu stáje, napravo stodola o třech mlatech, dále jedna stodola vystavěná ze dřeva o jednom mlatu a krytá slámou. Za dvorem se rozkládá okrasná zahrada a sad s vysazenými různými ovocnými stromy. Sýpka je odhadnuta v sumě 800 zlatých, poplužní dvůr za 200 zlatých".¹⁾

K popisu a odhadu statku byl pořízen rovněž plán Skočic s pozemky.²⁹ Plán zachytil v pohledu vesnici včetně starého panského sídla. Je ovšem třeba konstatovat, že jeho autor byl velmi nepřesný, o čemž svědčí již chaotické uspořádání jednotlivých budov vsi. Z vyobrazení však výrazně vystupují tři skupiny objektů. Při jižním okraji vsi nad jedním z rybníků autor zachytil pravidelně uspořádané čtyřkřídlé založení, bývalý poplužní dvůr. Z jeho schematického znázornění ovšem není možné určit funkci jednotlivých budov. Snad se v nich ještě tehdy skrývaly zbytky renesančního obytného objektu Přichovských ze 16. století. Dalším výrazným objektem je podlouhlá přízemní stavba krytá sedlovou střešou, ležící severně od poplužního dvora. Její funkce není zřejmá, není ani jasné, jedná-li se o novostavbu či o objekt související se starším vrchnostenským zázemím tvrze středověké tradice. Třetím výrazným objektem na plánu je staré panské sídlo skočických pánů ze 14. století, gotická věž v okrouhlém opevnění. Autor ji zachytil velice schematicky severovýchodně od poplužního dvora jako prostou čtverhrannou stavbu krytou stanovou střešou a opevněnou příkopem a vnějším valem (obr. 1).

Obdobná situace se v dějinách statku opakovala rovněž počátkem devadesátých let 18. věku. Tehdejší majitel Lužan a Skočic Karel Altvatter von Altvatter, syn stejnojmenného plzeňského měšťana, který statek koupil v roce 1754, se ocitl v dlužích a roku 1791 na něm byl dokonce nucen zapsat formou hypotéky velký dluh Moisesu Löwovi.³¹ V souvislosti s velkým zadlužením byl proto roku 1793 proveden další odhad statku. Ten se bohužel nedochoval, zato však z téže doby pochází soubor map vzniklých při pracích odhadců, jejichž autorem byl zeměměřič A. Sittauer. Plán Skočic má při dolním okraji zachycen panoramatický pohled na vesnici včetně budov poplužního dvora a staré tvrze. Poplužní dvůr odpovídá stavu, popsáném v odhadu z roku 1753. Po

Obr. 1: Skočice, pohledový plán vsi z roku 1753 (SÚA Praha)

pravé straně vjezdu se tyčí rozměrná sýpka, vedle ní budova neznámého účelu, nalevo od vjezdu pak hospodářská budova krytá sedlovou střešou s výrazným štítem, za ní se nachází ještě jedna budova, zřejmě stodola zbudovaná ze dřeva a krytá slámou. Vpravo od dvora, na výrazné vyvýšenině nad vsí, pak stojí zděná věž o několika patrech, krytá stanovou střešou, za ní je zachycen další rozměrný objekt krytý valbovou střešou (obr. 2).³¹

Těto situaci přesně odpovídá rovněž plán Skočic, umožňující již daleko přesněji rozpoznat prostorovou skladbu vesnice a sídla, než tomu bylo na plánu z roku 1753 (srovnej obr. 3). Základem vsi bylo panské sídlo, tyčící se na nejvyšší vyvýšenině. Po jejích bocích s výjimkou východního se rozkládala vlastní vesnická zástavba. Poplužní dvůr byl založen jihozápadně od návrší poblíž rybníka, severně od něho stála další rozměrná budova, snad pozůstatek staršího poplužního dvora. Nevýraznou vesnickou zástavbu, shluk několika objektů, pak A. Sittauer zachytil rovněž západně od poplužního dvora.

Z porovnání tohoto plánu Skočic s mladší katastrální mapou z roku 1837³² vyplývá mimo jiné jeho velká přesnost. Katastrální mapa však upozorňuje na jeden

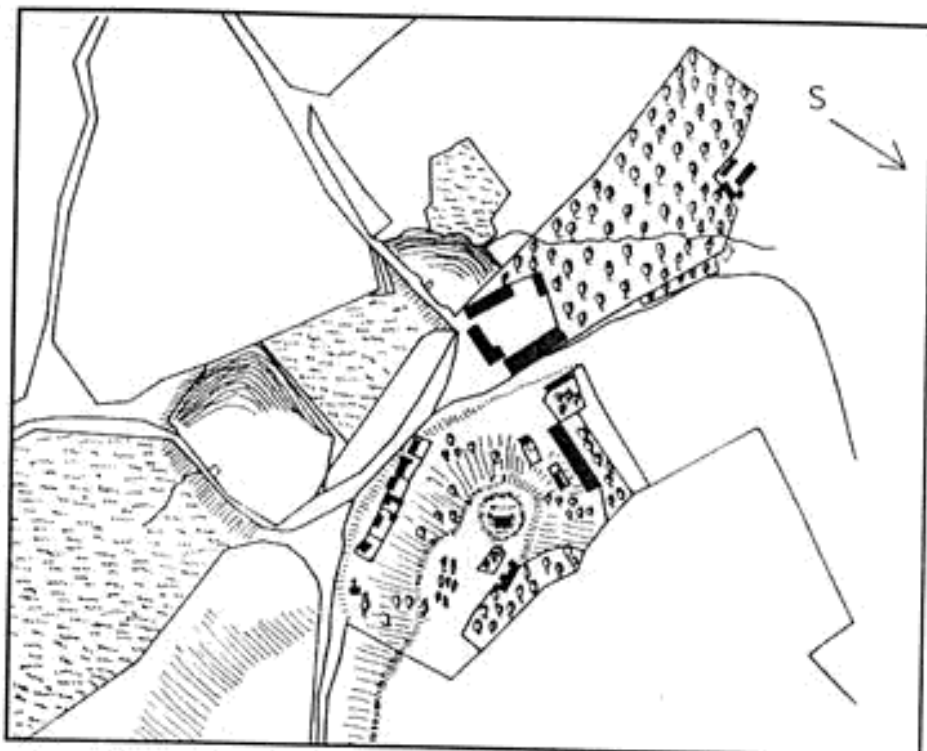

Obr. 2: Skočice, pohled na vesnici z roku 1793 od zeměměřiče A. Sittauera (SOA Plzeň, pobočka Klatovy).

fakt. A. Sittauer v plánu buďto nezachytil vesnici celou, nebo ta byla v následujících několika desetiletích podstatně zvětšena. Z katastrální mapy plyne, že došlo k přesunu centra vsi z její severovýchodní části s vrchnostenskými budovami o něco západněji, tedy do míst, v nichž A. Sittauer zachytil jen několik objektů. Nová vesnická zástavba, několikrát zvětšující počet vesnických domů, v těchto místech zaujala mnohem výhodnější polohu po obou stranách údolí, kterým protékal potok napájející několik rybníků (viz obr. 4).

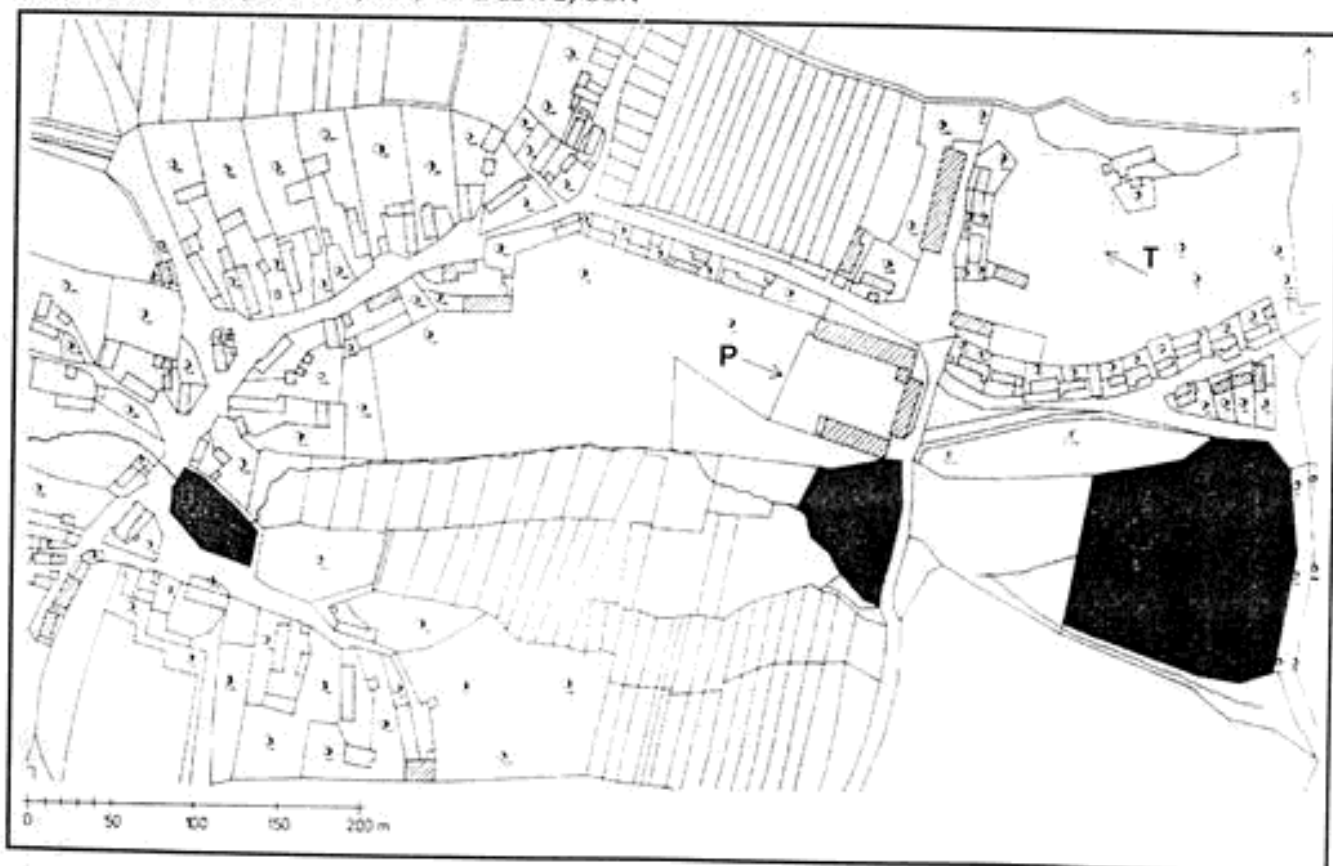
Závěrem lze shrnout, že vyobrazení skočického panského sídla a vsi z 18. století dokumentují nejen podobu jedné části středověké tvrze, gotické věže, ale mladší plán z roku 1793 částečně napomáhá hlubšímu poznání způsobu a vývoje vesnické zástavby. Předpokládané mladší renesanční sídlo, které zřejmě stávalo přímo v poplužním dvoře, nelze ve vyobrazení rozlišit. Teprve další výzkum tak může prokázat, nakolik se autoři obou plánů a vyobrazení odchýlili od reality.

Poznámky: 1) Státní ústřední archiv (dále SÚA) - Desky zemské větší (dále DZV) 287, fol. L. 22v. 2) SÚA

Obr. 3: Skočice, schematický plán vsi z roku 1793 od téhož autora (kresba autor).

- sbírka map a plánů, inv. č. 1030. 3) SÚA - DZV 687, fol. H 3 - 5, zápis z roku 1793. 4) Státní oblastní archiv Plzeň, pobočka Klatovy - Velkostatek Lužany, mapa č. 7. 5) SÚA - Indikační skica obce Skočice, Klatovsko 423.

Obr. 4: Skočice, výřez z katastrální mapy vsi z roku 1837 (SÚA Praha). Šrafované značeny objekty z nespalného, tečkované objekty ze spalného materiálu, plně vodní toky a plochy. Místo bývalé tvrze označeno symbolem "T", poplužní dvůr označen symbolem

Drobnosti, dodatky, opravy, zajímavosti, ohlasy

Hrad Kleinstein

V Hlásce č. 1 z roku 1993 publikoval pan Zdeněk Hefner článek o poměrně málo známém hradu Kleinsteinu, který leží u obce Kotvína na okraji Doupovských hor za hranicí vojenského újezdu. Již po zběžném přečtení tohoto článku a shlédnutí přiloženého plánu jsem shledal spoustu nesrovnalostí, zapříčiněných nejspíše badatelskými metodami autora. Zarážející je už to, že pravděpodobně jediným pramenem pro jeho práci byly Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku - Severní Čechy, jejichž užití vyplývá přímo z textu, přičemž jiný pramen, který je zde přímo zmíněn (Sedláčkovy Hradý), patrně nebyl využit, neboť informace v něm obsažené se v článku nevyskytují. Publikována byla pouze informace, že v letech 1435 - 37 byl vlastníkem hradu Vojtěch Doupovec z Doupova, a že jeho soused Vend z Ilburku sídlící na nedalekém Egerberku Kleinstein dobyl a zničil. Faktografie Kleinsteina byla ochuzena o následující skutečnosti: Za prvé, že od roku 1435 do roku 1437 byl majitelem hradu Žibřid ze Žďáru a Vojtěch Doupovec z Doupova jej nabyl až onoho osudného roku 1437, kdy o něj přišel. Za druhé hrad nedobyl Vend, ale jakýsi Janek od něj navedený, jenž je nám blíže neznámý. V úvahu by snad připadal husitský válečník Jan Mladý, který se roku 1434 usadil v nedalekém Vilémově, ale je to jen jedna z možností.

Také přiložený plánek obsahuje řadu nepřesností, které svou povahou umožňují naprostou dezinterpretaci lokality. Týká se to zejména válečné věže, tzv. bergfritu, který má podle Hefnerova popisu průměr 10 - 10,5 m při šíři stěny přes 3 m, což ovšem, ani vzdáleně, neodpovídá skutečnosti. Skutečné rozměry dochovaného zdiva mají průměr 6,5 m při šíři stěny cca 1,5 m (měření jsem provedl opakovaně v několika místech). Hefnerem uváděné rozměry se shodují s naznačením obvodu věže na jeho plánu a jsou vlastně rekonstruované, nikoli skutečné, což je přinejmenším velmi diskutabilní. Šířka obvodové zdi hradu, změřená Hefnerem na 180 cm (tému odpovídají i její rozměry na plánu), nedosahuje ve skutečnosti ani jednoho metru. Ostatně i rozměry parkánu jsou značně přehnané. Z uvedených skutečností pak vyplývá, že ani celková délka hradu, jakož i ostatní dílčí hodnoty, nemůže logicky v žádném případě souhlasit s realitou. K tomu je třeba přičíst špatné zakreslení obou severních nároží, která jsou v plánu zachycena jako ostrá, ačkoliv ve skutečnosti jsou tupě zaoblená. Také obvodová hradba v zadní (severní) části hradu není rovná, ale elasticky se prohýbá, a v severovýchodním nároží vytváří malý oblý výstupek. Zdeňkem Hefnerem opomenutý, takzvaná studna situovaná do prostoru mezi parkánem a dnem příkopu je zase pouze sypaným valem chránícím snad v parkánu stojící baštu.

K datování Kleinsteina lze říci, že posunutí jeho počátků do 13. století, odvozené, jak vyplývá z výše uvedených skutečností z chybných předpokladů, je asi nesprávné. Pokusil jsem se o datování hradu nikoliv na základě čtení dispozičního schématu, ale podle informací o pozemkové držbě. Na přelomu 14. a 15. věku bylo okoli hradu ještě součástí panství nedalekého hradu Egerberka, na němž v kritické době vládli synové Jindřicha Škopka z Dubé, Aleš a Jindřich. Roku 1402 se na Egerberku připomíná pouze Jindřich a nabízí se tedy možnost, že k odtržení části panství a k zbudování Kleinsteina došlo o něco dříve než ve 20. letech 15. století (jak soudí Sedláček), tedy na samém počátku zmíněného století, kdy si Aleš za svém dílu dědictví vystavěl vlastní sídlo. Přestože je tato stopa slibná (a jediná), konečné řešení zůstává stále otevřené, dokud se neobjeví konkrétnější důkazy.

Hlavním motem tohoto příspěvku nebyla ani tak interpretace lokality, ale spíše modelová ukázka na konkrétním příkladu, jak právě tuto interpretaci může negativně ovlivnit přílišná

horlivost (byť ospravedlnitelná), provázená jistou nedbalostí (již méně). Vždyt otištěný článek je vizitkou svého autora a jeho práce a každý by se tedy měl snažit o co největší serióznost publikovaných faktů. Závěrem bych se chtěl omluvit panu Zdeňkovi Hefnerovi za příliš příkrou kritiku jeho práce, která si jinak, z hlediska popularizace hradů středního Poohří a Krušnohoří, zaslouží uznání.

Použitá literatura: Hanzl, L. J. 1998: Hrad Kleinstein (nepublikovaná práce); Hefner, Z. 1993: Hrad Kleinstein. Hláska IV, 5. Plzeň: Kartografie 1976: Krušné hory. Praha; Kolektiv 1984: Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Praha; Sedláček, A. 1923: Hradý, zámky a tvrze Království českého XIV. Praha.

L. J. Hanzl

Poznámka k Hradišti na Klatovsku

V minulém čísle Hlásky prezentovali pánové P. Hrubý a D. Parma v článku Hradiště nebo tvrziště u vsi Hradiště na Klatovsku výsledky povrchového průzkumu lokality, považované dosud za pravěké nebo raně středověké hradiště. Vrypy získané archeologické nálezy jsou však vrcholně středověké až novověké. Jako jednu z možností interpretace autoři uvádějí, že situace na lokalitě může souviset s existencí tvrze, doložené prameny. Vycházejí při tom pouze z hesla Hradiště (ve farnosti chlistovské) v Sedláčkově Mistopisném slovníku. Podle něj měl v tomto Hradišti roku 1368 Zdeněk své popluží, avšak roku 1383 měl Protiva z Kvasejovic půl tvrze, dvůr hořejší a tři čtvrtiny vsi po Oldřichovi z Hradiště. Roku 1406 seděl tu Zachař a roku 1471 vyprosil si tu odúmrť Bušek Trautenbergeč... a tak dále (Sedláček 1908, 288 - 289). Sedláčkovy údaje je možné doplnit a zpřesnit, ale i zpochybnit.

V roce 1360 vykonávali patronátní právo v blízkém Chlistově vladkyové z Chlistova (Ota, Vilém a Oldřich) společně s Volkmarem ze Stězíměře a Přestanem z Lukavice (LC I/1, 138), avšak již v roce 1365 tu patronovali mimo chlistovských vladkyů Petra a Viléma a výše jmenovaného Volkmar také Vilém řečený Košemberk, Otík z Borku a Zdeněk z Hradiště (LC I/2, 68). V roce 1379 platil Zdeněk ze vsi Hradiště a Čestína daně. V Hradišti měl popluží a tři čtvrti lánu, v Čestíně dva lány (Emler 1876, 10, 16). Podle způsobu zápisu je téměř jisté, že v Hradišti další vladkyový statek nebyl. Naopak Chlistov byl tehdy rozdělen na dva statky chlistovských vladkyů Bohuňka a Viléma a třetí část Chlistova měl Volkmare ze Stězíměře (Emler 1876, 11). Když jsou v roce 1397 opět jmenováni patroni kostela v Chlistově, poznáváme mimo Břeňka ze Skály, Oldřicha z Krutěnic a chlistovských vladkyů Volframa a Bohuňka také nejspíše syny Zdeňka z Hradiště - Zachaře, Protiva a Jana řečeného "Kavan" z Hradiště (LC V, 287).

Nejspíše z rodu chlistovských vladkyů byl i chlistovský farář Oldřich (od r. 1397), který se roku 1406 zavázal neprekážet Elišce Olbramové z Chlistova (Volframově dceři) na jejím věně v Chlistově až do její smrti (Kolektiv 1974, 62). Farář Oldřich z Chlistova měl na pečeti za znamení pouze klenot, o němž Sedláček (1925, 134) říká, že se podobá vrší. Při pohledu na pečeť (Sedláček 1893, tab. II/16) se však může jevit i jako velryba. Při dalším výkonu patronátu v roce 1410 jsou jmenováni Zachař z Hradiště seděním v Chlistově, Protiva z Hradiště, Jan "Kallian" bratr Otíka z Chlistova, Drslav z Chlistova a Oldřich z Krutěnic (LC VII, 13). Vidíme, že se bratři z Hradiště rozdělili; Zachař získal jeden ze statků v Chlistově, Protiva zřejmě zůstal na Hradišti. Je-li Jan Kavan z Hradiště totožný s Janem Kallianem bratrem Otíka z Chlistova, pak je Otík dalším příslušníkem rodu z Hradiště, který po nabytí statku v Chlistově přijal i nový predikát.

Jeden z chlistovských statků získal pak Boček z Lomce a po jeho smrti byl v roce 1414 povolán jako královská

odúmrt, kterou obdrželi výprosnici Přibík z Borovnice a Petr Šlechta z Velhartic (AČ XXXVI, 383). Ti patrně vzápětí výsluhu prodali, neboť v roce 1416 v Chlístově patronovali Zachariáš, Jan "Kalbin", Protiva z Hradiště, Otík z Chlístova, Oldřich z Krutěnic a Bušek z Těšetin (LC VII, 196). Jan Kalbin je nejspíše totožný s Janem Kavanem jmenovaným roku 1397 a snad i s Janem Kallianem z roku 1410. Zacharova část Chlístova patřila k Hradišti ještě v roce 1471 (Sedláček 1893, 259).

Vladykové z Hradiště na Klatovsku měli na štítě za znamení dva rohy a na každém po třech lidských rukou či pěstích. Klenot byl totožný (Sedláček 1925, 130 - 131). Zřejmě tedy nebyli stejného původu jako vladykové z Chlístova. Příslušníkem rodu z Hradiště na Klatovsku mohl být Pavlík z Hradiště na Křakově, přiznávající se k dluhu někdy mezi lety 1403 a 1415 (Kolektiv 1974, 53), sedící roku 1438 na Horšově (Sedláček 1893, 115). Téměř jisté to je u Jana "Švestroně" z Hradiště seděním na Poběžovicích, domažlického purkrabího, potvrzujícího roku 1443 poběžovickým obyvatelům jejich práva (Kolektiv 1974, 264). Jan "Švestron" z Hradiště měl totiž na štítě dva rohy a v klenotu též dva rohy, avšak ozdobené (Sedláček 1925, 130). Ručičkami?

Jaksi nám "vypadl" z dějin Hradiště u Klatov Protiva z Kvasejovic - Kasejovic, který tu měl mít roku 1383 půl tvrze, dvůr hořejší a tři čtvrtiny vsí po Oldřichovi z Hradiště. V roce 1383 byla v Klatovech povolána odúmrt ve vsi "Hradišsko" po Bětce, vdově po Pešíkovi z Oldřichovic. Jednalo se o její věno a ucházel se o něj Oldřich z Oldřichovic. Avšak rytíř Protiva z Kasejovic prokázal zápisem v deskách zemských, že od Oldřicha z Oldřichovic koupil tři čtvrti vsí, horní poplužní dvůr a půl tvrze a že Bětka uváděný majetek nevlastnila (AČ XXXI, 176). Sedláček (1908, 288 - 289) a podle něj i autor stati o Hradišti u Klatov v Hradech nakladatelství Svoboda (Bělohávek 1985, 99) a nakonec i autoři na začátku zmíněného článku připojili tuto zprávu k Hradišti u Klatov. Je velmi pravděpodobné, ba jisté, že se nejedná o Hradiště u Klatov, ale o Hradiště u Kasejovic, už vzhledem k osobě rytíře Protivy a dalším společným osudům Hradiště a Kasejovic. Informace z roku 1383 připojil k Hradišti u Kasejovic již A. Profous (1947, 663 - 664), dále V. Švábek (1985, 95) a naposledy L. Svoboda (1998, 212). Sedláčka patrně zmatlo provolání místo - Klatovy. Královské město Klatovy bylo však nejbližším provolacím místem i pro dost vzdálené Hradiště u Kasejovic.

I když se tedy autoři pojednávaného článku v Hlásce zmýlili a tvrz či horní dvůr v Hradišti v závěru 14. století doloženy nejsou, je jejich příspěvek velmi záslužný a závažný a staví lokalitu Hradiště do jiného světla. Bude však třeba ještě dalšího úsilí, které jistě povede k rozluštění záhad kolem Hradiště na Klatovsku.

Prameny a literatura: AČ - Archiv český (edice). Praha: Bělohávek, M. a kolektiv 1985: Hradky, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha: Emler, J. (editor) 1876: Ein Bernaregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379. Prag: Kolektiv 1974: Soupis český psaných listin a listů do roku 1526 I, 1/1, 1/2. Praha: LC - Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim (edice). Praga: Sedláček, A. 1893: Hradky, zámky a tvrze Království českého IX. Praha: Sedláček, A. 1908: Mistopisný slovník historický Království českého. Praha: Sedláček, A. 1925: Českomoravská heraldika II. Praha: Svoboda, L. 1998: Hradiště (Plzeň - jih). Encyklopedie českých tvrzí I, 212. Praha: Švábek, V. 1985: Hradiště o. Plzeň - jih. Ročenka Klubu Augusta Sedláčka 1985, 92 - 105. Plzeň.

P. Rožmberský

Výročí F. A. Hebera

Redakce obdržela oznámení o další akci, konané při příležitosti letošního výročí úmrtí F. A. Hebera. Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici (331 41 Kralovice, tel. a fax 0182/396410) pořádá v týdnu 17. - 21. května 1999 seminář s názvem "Romantická castellologie 19. století - zápa-

dočeské hrady". Seminář by se měl odbývat ve dvou rovinách. 1) Problematika výzkumu hradů v 19. století - romantismus - ikonografie a popisy hradů - východiska a prameny. Osobnost F. A. Hebera a otázky kolem jeho díla - jeho pokračovatelé do přelomu 19/20. století včetně Augusta Sedláčka. 2) Problematika západočeských hradů se specifickým zaměřením na region severního Plzeňska - především nové poznatky o historii a vývoji jednotlivých lokalit.

Vzhledem k tomu, že konkrétní účast a počet příspěvků mohou být rozličné, není zatím stanoven pevný termín a počet jednacích dnů (včetně exkurze se předpokládá trvání semináře 3 - 4 dny). Referáty by neměly přesáhnout 20 minut. Všichni aktivní či pasivní zájemci o seminář se co nejdříve ohlásí na výše uvedené adrese, kde se dozvědí další podrobnosti.

120 let muzejnictví v Plzni

Počátky plzeňského muzejnictví spadají do 1. pol. 19. století a jsou spojeny se jménem ředitele plzeňského premonstrátského gymnázia Josefa Stanislava Zaupera, který v roce 1847 zpracoval projekt gymnasiálního muzea, jehož součástí měly být i sbírky městské. Pro odpor většiny obecního zastupitelstva nebyla myšlenka realizována. Obdobně skončil pokus Obchodní a živnostenské komory v roce 1851 a následně v roce 1867. Až roku 1878 prosadil zřízení muzea "Spolek přátel literatury a vědy české" a současně zastupitelstvu předložil stanov. Hlavním iniciátorem byl plzeňský továrník Eduard Dubský z Vitěněvsí. Dne 8. listopadu 1878 odsouhlasilo městské zastupitelstvo založení muzea. Česká část zastupitelstva byla jednohlasně pro, proti hlasovali členové německé národnosti. Muzeum bylo zřízeno pod názvem "Obecní museum pro město Plzeň a západní Čechy". Současně byly muzeu poskytnuty prostory v přízemí gymnázia v tehdejší Fodermayerově ulici - v dnešní budově Státní vědecké knihovny.

Po nezbytných úpravách byly sbírky zpřístupněny veřejnosti 24. července 1880. Značný nárůst sbírek v prvních letech existence muzea a dvojí zaměření jeho činnosti si v krátké době vynutily organizační rozdělení muzea na dva samostatné, i když úzce kooperující ústavy. Rozdělení vstoupilo v platnost dne 7. listopadu 1888 a muzea nesla názvy Západočeské umělecko-průmyslové muzeum a Městské historické muzeum. Současně se podařilo v městské radě prosadit potřebu výstavby nové důstojné muzejní budovy. Vypracováním návrhu a projektu včetně vnitřního vybavení byl pověřen arch. Josef Škorpi, první ředitel Umělecko-průmyslového muzea. Projektové práce byly ukončeny v roce 1895 a stavby se ujala plzeňská firma Eduarda Kroha, která stavbu předala roku 1899. Dokončovací práce a výzdoba interiérů však trvala ještě řadu let a muzeum bylo s expozicemi zpřístupněno veřejnosti postupně až do roku 1913. Budova byla projektována v novorenesančním slohu, její interiéry však ovlivnila secese ve své rané podobě. Na vnitřní výzdobě se podílela řada tehdejších předních umělců pražské i vídeňské školy. Detaily plastické výzdoby fasády a stuková výzdoba sálu byly provedeny podle návrhů sochaře Celdy Kloučka, lunety jubilejního sálu zhotovil Augustin Němejc a výzdobu hlavního schodiště doplnil v roce 1900 rozsáhlým reliéfem "Divčí válka" Vojtěch Šaff.

U příležitosti výročí panování císaře Františka Josefa I. udělilo c. k. ministerstvo vnitra na základě císařského nejvyššího rozhodnutí ze dne 23. října 1901 muzeu právo používat názvu Historické muzeum císaře a krále Františka Josefa I. v Plzni a Západočeské umělecko-průmyslové muzeum císaře a krále Františka Josefa I. v Plzni. Budova mohla být opatřena nápisem Francisco-Josephinum. Tento dekret v sobě skrýval i zaručený přístup k finančním prostředkům ze státního rozpočtu. Již předtím však realizaci muzejní budovy financoval ze 70% stát přímo, nebo prostřednictvím Plzeňského hejtmantví. Zbývající část financovalo město Plzeň ze státních dotací, vlastního rozpočtu, a doplňkem byly příspěvky veřejnosti. Plzeňské a západočeské firmy se podílely na nákupu sbírek prostřednictvím svých peněžních ústavů a Obchodní a živnostenské komory.

Jako poslední z plzeňských muzeí, které dnes tvoří Západočeské muzeum v Plzni, vzniklo Národopisné muzeum. Jeho vznik je spojen s Kroužkem přátel starožitností a následnou Společností pro národopis a ochranu památek Plzně a okolí. Vůdčím pracovníkem byl Ladislav Lábeek. Jeho koncepce etnografického muzea západních Čech se zvláštním akcentem na plzeňskou oblast a město Plzeň našla u plzeňského magistrátu pochopení. 22. února 1918 bylo v tzv. Gerlachovském domě otevřeno Národopisné muzeum Plzně a Plzeňska. Ladislav Lábeek uvedl programově do etnografického bádání pojem etnografie městského prostředí a v roce 1925 zpracoval trojstupňový systém evidence muzejních sbírkových předmětů a jejich správy, který se stal základem poválečných, pak několikrát přepracovaných, Směrnic pro správu sbírek, které platily v muzeích do nedávné doby.

Od roku 1918 byl ředitelem Historického muzea Fridolin Macháček, který byl iniciátorem a předním pracovníkem Svazu československých muzeí, tehdy profesní poradní organizace vlády Československé republiky. Jeho koncepce muzejní práce má trvalou platnost a je obsažena i v dnes ještě platném zákonu o muzeích a galeriích. Po Josefu Škorpilovi se stal ředitelem Uměleckoprůmyslového muzea Jindřich Čadík, řádný profesor klasické archeologie University Karlovy, který je právem považován za zakladatele moderního pojetí tohoto vědního oboru v našem státě.

Rozvoj plzeňských muzeí byl ochromen zánikem československého státu v roce 1939. Německá správa muzea pensionovala a posléze uvěznila vedení muzeí. Docházelo k manipulaci se sbírkami, uzavírání expozic a sloučení pod jedno vedení. Naštěstí se podařilo včas část sbírek Historického a Uměleckoprůmyslového muzea ukryt a deponovat mimo Plzeň. Po válce se pak v úplnosti vrátily na svá místa. Muzejní budovu v závěru války však poškodily nálety na město. Zvláště utrpěly vitráže v hlavním průčelí budovy, dnes již znovu rekonstruované, a samozřejmě částečně i sbírky.

Všechna muzea po roce 1945 úzce spolupracovala na obnově plzeňského muzejnictví. V letech 1945 - 1947 řešili představitelé všech tří plzeňských muzeí zásadní otázku, zda budou nadále v Plzni tři samostatné muzejní ústavy, nebo jeden. Problém a věcnou pracovní diskuzi za ně vyřešila změna politické orientace státu. Dne 8. března 1948 byla všechna muzea administrativním nařízením definitivně sloučena do jediného ústavu s názvem Západočeské muzeum v Plzni. Dříve samostatná muzea se stala odbornými odděleními. Na jedné straně došlo ke sloučení, na druhé však započalo období delimitace muzejních fondů.

Krátce po roce 1948 byl z fondů Historického muzea vyčleněn Archiv města Plzně, v roce 1950 byla knihovna Historického muzea převedena do vznikající Státní vědecké knihovny v Plzni a jako poslední bylo provedeno rozdělení fondu obrazů a plastik mezi muzeum a nově vzniklou Západočeskou galerii v roce 1953. Všechny tyto organizace pak v dalších letech šly svou cestou, i když buď ke chvátce a etí, že organizace vždy spolu spolupracovaly a stále spolupracují.

V roce 1958 bylo muzeum volně spojeno zpětně s galerií a nově vzniklým Krajským střediskem památkové péče a ochrany přírody v Krajský vlastivědný ústav v Plzni. Tento nefunkční konglomerát organizací rozdílného zaměření, pod neodborným vedením Krajského národního výboru v Plzni, měl jen krátké trvání. Již v roce 1960 se postupně jednotlivé organizace znovu osamostatňují. Galerie a muzeum však využívají historickou budovu muzea až do roku 1985.

Roku 1959 vzniklo jako specializované oddělení Pivovarské muzeum v samostatné budově právověrečného domu se zachovalou středověkou sladovnou ve Veleslavínově ulici. V březnu 1987 bylo toto muzeum s expozicemi a sbírkovým fondem předáno Plzeňským pivovarům st. p. v Plzni.

V průběhu 70. a 80. let se podařilo pracovníkům muzea rozšířit řadu muzejních aktivit a dobudovat strukturu pracovišť, i přes neustálé se stupňující ideový tlak tehdejšího normalizačního řízení společnosti.

Roku 1984 došlo k zásadní změně činnosti muzea i práce jeho zaměstnanců. Dlouhá léta opomíjená údržba poznamenala budovu muzea po stavební stránce. Poškození krovů a vnitřních dřevěných konstrukcí znamenalo urychleně vystěhovat nejen sbírky, ale i pracoviště. Byla tak zahájena odysea ukončená až v posledních dvou letech. Sbírkové byly vystěhovány do zcela nevyhovujících náhradních prostor, z nichž byla po roce 1990 většina vrácena původním majitelům. Muzeum bylo postaveno před problém, jak zajistit uložení a ochranu sbírek do budoucna, včetně vybudování pracovišť a technického zázemí muzea. Léta 1990 - 1995 byla kritická. Některá oddělení se stěhovala se sbírkovým fondem i dvakrát ročně. Budiž řečeno ke chvále pracovníků, že tyto přesuny pracovišť a depozitátů, díky jejich pečlivosti, nebyly ke škodám sbírkám a evidenčním záznamům. Za významné pomoci ministerstva kultury se podařilo zakoupit dva objekty a dlouhodobě pronajmout ve spolupráci s Magistrátem města Plzně a Městským úřadem v Nepomuku další objekty. Plzeňské biskupství pak po tři roky umožnilo existenci ředitelství muzea ve františkánském klášteře. Dnes můžeme konstatovat, že muzeum má pro další desetiletí zajištěnou existenci a možnost rozvoje po stránce pracovní i depozitární. Samozřejmě ne všechny prostory jsou ideální a to zvláště z hlediska klimatu depozitátů. Údržba, opravy a provoz včetně ostrahy jsou však náročné na provozní rozpočet muzea, jehož roční nárůst je v posledních letech spíše minusový.

Po dobu oprav a stěhování práce Západočeského muzea nestagnovala. Naopak, uzavření expozic, omezení výstav, nemožnost požádat přednášky - to vše bylo (a stále ještě je) popudem pro pracovníky, aby se o to více věnovali sbírkotvorné činnosti, zpracování sbírek, odborné a vědecké práci. Odborná činnost se promítla i do skutečnosti, že při zřízení Západočeské univerzity řada pracovníků muzea na této vysoké škole přednáší, nebo vede odborné semináře. Přírodovědná pracoviště muzea se podílela a podílí na vyhlášení přírodních rezervací a chráněných oblastí. A to nejenom v západních Čechách, ale i na území sousední Spolkové republiky Německo. Archeologická pracoviště muzea, včetně zvláštního Oddělení záchranných archeologických výzkumů, dnes zajišťují ve spolupráci s Památkovým ústavem v Plzni archeologickou památkovou péči v západních Čechách. Jejich výzkumné projekty jsou zásadní pro poznání nejstarší minulosti našeho území. Uvedl jsem zde pouze některé příklady. Rozsáhlá výzkumná činnost je vlastní i ostatním oddělením muzea. Lze objektivně konstatovat, že pracovníci muzea za posledních 14 let, kdy byla budova muzea uzavřena, nezháleli, ale o co méně nabíleli veřejnosti, o to více vykonali pro ochranu sbírek a jejich vědecké využití, a připravili se tak na budoucnost, která začíná v těchto dnech.

Pro všechny pracovníky muzea to znamená, že ke svým nynějším projektům musí přidat prezentaci muzea - výstavy a přednášky, spolupráci se školami, znovuoobnovení činnosti klubů dobrovolných spolupracovníků. Nová doba přinesla změnu politického myšlení a svobodu prezentace historických událostí a sbírek. V posledních letech však odešlo z muzea mnoho pracovníků, kteří znali muzejní práci v celém jejím rozsahu. Důvodem jejich odchodu byly v naprosté většině platové podmínky. Ti, kteří nastoupili v posledních osmi letech, se musí naučit být nejen špičkovými odborníky v příslušné vědě, ale i muzejníky. Je na místě konstatovat, že práce v muzeu nebo galerii je poslání a ne zaměstnání. V příštích letech nás čeká dobudování centrálních depozitátů v Nepomuku, dokončení oprav muzejních objektů a především vybudování expozic v hlavní budově muzea. Po stránce obsahové jsou expozice téměř připraveny. Druhé patro bude věnováno užitému umění, tj. sbírkám uměleckoprůmyslového muzea, první patro pak vývoji společnosti od pravěku do poloviny 19. století. Tato historická expozice bude první moderní historickou expozicí od roku 1942, kdy byly historické expozice zrušeny a již nikdy neobnoveny. Až do současnosti se neměla veřejnost možnost seznámit v muzeu s dějiny Plzně a západních Čech.

Pravé křídlo bude věnováno přírodě regionu. Provoz muzea je nutno v nejbližší době doplnit satnou, prodejnou a muzejní kavárnou. Pro veřejnost je již zpřístupněna knihovna se studovnou.

Věřím, že se tyto náročné úkoly podaří v příštích letech splnit, pokud budou samozřejmě finanční prostředky. Že Západočeské muzeum je schopno odevzdat kvalitní muzejní a odbornou práci, svědčí nejen úspěšné výstavy, které v minulých letech uspořádalo, ale i expozice Plzeňské městské zbrojnice, Muzeum Šimona Adlera v Hartmanicích - Dobré Vodě věnované životu židovské menšiny v západočeském pohraničí, nebo otevření první části Diecézního muzea v Plzni. Věřme, že se v dalších letech podaří dokončit zbývající opravy a otevřít všechny muzejní expozice, aby muzeum bylo v novém tisíciletí důstojným stánkem hmotné paměti minulosti.

Dlouhodobá a oboustranně prospěšná je také spolupráce Západočeského muzea a Klubu Augusta Sedláčka. U příležitosti 120. výročí vzniku muzea v Plzni byla oceněna udělením stříbrné pamětní medaile, která bude předána představitelům klubu na jarní členské schůzi v prostorách znovuzrozeného muzejního paláce.

F. Frýda

Další snímky sídel z muzejních sbírek

(dokončení)

Sázava (Kutná Hora): 5466, NB 41/3, 12x16, kostel okolo 1920. **Spálené Poříčí** (Plzeň-jih): 5466 ND 15/5, 12x9, zámek. **Starý Plzeňec** (Plzeň-jih): 5466, NA 3/1, 18x24, vykopané základy 1912. 5466, NA 7/14, 24x18, valové opevnění. 5466, NA 7/15, 18x24, val. 5466, NA 7/16, 18x24, valové opevnění. 5466, ND 47/11, 12x9, pohled od řeky. **Starý Zámek** (Rokycany): 5466, NE 10/23 (F), 8x6, zbytek zdiva, 1933. **Strakonice**: 5466, ND 25/20, 12x9, hrad. 5466, ND 25/21, 12x9, nádvoří. 5466, ND 25/24, 12x9, nádvoří hradu. **Štáhlavy** (Plzeň-jih): 5466, ND 26/4, 12x9, zámek. **Švihov** (Klatovy): 5466, ND 26/8-12, 12x9, soubor celkových záběrů a záběrů z hradní kaple. 5466, ND 47/17, 12x9, hrad. **Trhanov** (Domažlice): 5466, NB 42/23, 12x16, zámek okolo 1910. 5466, NC 5/30, 15x10, zámecké průčelí. 5466, ND 26/13, 12x9, zámek. **Velhartice** (Klatovy): 5466, ND 47/19, 12x9, got. jádro hradu. **Vimperk** (Prachatice): 5466, NB 42/7, 12x16, zámek okolo 1910. 5466, NB 44/9, 12x16, zámek. 5466, ND 12/24 (F), 12x9, zámek z předhradí 1931. 5466, ND 12/25 (F), 12x9, zámek 1931. 5466, ND 20/26 (F), 12x9, zámek 1931. 5466, ND 26/15, 12x9, opevnění. 5466, ND 26/16, 12x9, zámek. **Vitkův Kámen** (Český Krumlov): 5466, ND 26/17, 12x9, zřícenina hradu. **Vlčejn** (Plzeň-jih): 5466, NC 3/19, 15x10, zřícenina hradu (?). 5466, NC 3/20, 15x10, zřícenina hradu (?). 5466, NC 7/18, 15x10, zřícenina hradu. **Všeruby** (Plzeň-sever): 5466, NB 6/11, 13x18, část tvrzisté 1917. **Zásmuky** (Kolin): 5466, NB 41/9, 12x16, zámek 1910. **Zelená hora** (Plzeň-jih): 5466, ND 13/18, 12x9, zámek. 5466, ND 13/32 (F), 12x9, zámek 1932. **Znojmo**: 5466, ND 3/17, 12x9, hradní rotunda před 1926. **Žinkovy** (Plzeň-jih): 5466, ND 26/29, 12x9, zámek 1935. 5466, ND 26/30, 12x9, zámek z parku 1935. 5466, ND 47/20, 12x9, zámek.

L. Krčmář

Už jste četli...?

J. Panáček: **Hradní nomenklatura na Českolipsku**, Acta onomastica XXXVIII, 1997, 69 - 82. Praha 1998. O rok později vydal Ústav pro jazyk český AV ČR další ročník časopisu Acta onomastica (dříve Onomastický zpravodaj ČSAV a ještě předtím Zpravodaj Mistopisné komise ČSAV). Kastologie se dotýká výše uvedený příspěvek, rozebírající jména 27 hradních lokalit (opevněných panských sídel, která jsou centrem majetku obsahujícího více než jednu ves, a ležících obvykle mimo intravilán vesnice). Autor dospívá mimo jiné k názoru, že doba založení hradu zřejmě na použití českého nebo německého označení sídla nemá vliv.

Zámek Nebílovy, srpen 1998. Foto A. Noháčová.

P. Rožmberský

Z hradů, zámků a tvrzí

V srpnu 1998 byl otevřen veřejnosti zámek **Nebílovy** (o. Plzeň - jih). Opraven je zatím pouze přední trakt, kde je nevelký, ale velmi působivý prohlídkový okruh. Ústředním motivem je květin v interiéru 18. století. Budovy zadního traktu a zámecký park jsou velmi těžce poškozeny a jejich obnova bude náročná.

A. Noháčová

Zatímco hrotilicmu se zámku v Lištanech již zřejmě není pomoci, zcela jiný osud potkal zámek v nedalekém **Luhově** (o. Plzeň - sever). Zámek užíval státní statek, poté byl rekreačním střediskem, pak byl několik let opuštěn a začal rychle chátrat, až jej před dvěma roky zakoupil pan Němec z Prahy. Nový majitel dal znovu vyzdvihnout zeď kolem rozsáhlého zámeckého parku (dva Ukrajinci ji postavili z rozesutého materiálu původní zdi za půl roku), většinou svépomocí opravil všechna zámecká okna, vyspravil střechy a zrestauroval značnou část vnitřních prostor, přičemž několik místností je již vybaveno stylovým zařízením. Při záchranných pracích byly u zámku nalezeny dvě pískovcové erbovní desky (Steinbach z Kranichsteina a snad Stehlik z Čenkova), z nichž jedna byla již osazena ve vstupním prostoru zámku. Na podzim 1998 se opravovala část fasády. Zatím není jasné, jak bude zrestaurovaný objekt využíván, ale dnes je již zřejmé, že zásluhou pana Němce byl luhovský zámek zachráněn.

P. Rožmberský

Každý rok počátkem září se na zámku v **Dolní Lukavici** (o. Plzeň - jih) konají Haydnovy hudební slavnosti. Joseph Haydn zde působil kolem roku 1760 u hraběte Morzina jako kapelník. Zde složil svoji první symfonii - "Lukavickou". Od dob galantních slavností na zámku a v jeho krásném parku uplynulo hodně času. Dnes zámek vzbuzuje spíš soucit a ze sochařské výzdoby parku zbyly jen nepatrné zbytky. Přesto se skupina nadšenců, organizujících toto mezinárodní setkání, snaží alespoň na pár dní zpřístupnit prostory, které jsou jinak zavřené. Koncerty se konají v zámecké dvoraně, zámeckém salonu, v kapli sv. Jana Nepomuckého, ale i mimo zámek - v kostele sv. Petra a Pavla před zámkem, v chrámu Nanebevzetí P. Marie v Přešticích a v kostele sv. Ambrože ve Vicově.

Zejména noční koncert ve Vicově je nezapomenutelným zážitkem. Návštěvník je vítán za svitu pochodní. V prostředí raně gotického kostela s působivou kamenickou výzdobou kleneb, s několika náhrobníky a tajemnou románskou věží zní hudba úplně jinak než v koncertním sále. Hudba je umění, které nezvětrává, nezatéká do něj, nezaručí plevel a nelze je zbořit. Ne tak umění stavitelské. Musíme tedy doufat, že jednou se zaskví celý architektonický komplex v Dolní Lukavici (zámek, kostel, fara, barokní pivovar, sochařská výzdoba, park) v celé své kráse.

Hospodářský dvůr se starou tvrzí přestavěnou na sýpku v **Netunicích** (o. Plzeň - jih) byl nedávno vrácen v restituicích. Nový majitel zde nesídlí, a co je hlavní, nemá zde ani psa, takže je možné si bývalou tvrz prohlédnout. Objekt tvrze je čistě vyklizen. V horním patře byla sýpka, v dolních klenutých prostorách asi chlévy. Krátké pletené křídlo skrývá průjezd se sedíli, vnější portál má kamenné ostění. Na vnější i vnitřní fasádě krátkého křídla jsou nepatrné stopy sgrafit. Doufejme, že nový majitel zachová tuto památku alespoň v tom stavu, v jakém je dnes.

P. Mikota

Zprávy z klubu

Rada

Předsedové poboček spolu s pokladníky zajistí vypracování Zpráv o činnosti a Zpráv o hospodaření a zašlou je do počátku března redakci Hlásky ke zveřejnění (pozor, nová adresa).

V minulém čísle Hlásky (IX, 1998, č. 4) v článku Jaroslava Sadílka a Zdeňka Fišery Renesanční tvrz v Radiměři u Svitav došlo při počítačovém grafickém zpracování ke **značné deformaci vyobrazení zaměření tvrze** (obrázek na straně 51). S omluvou proto otiškujeme skutečný půdorys radiměřské tvrze.

V článku Petra Hrubého a Davida Parmy Hradiště nebo tvrzisté u vsi Hradiště na Klatovsku došlo bohužel při sazbě k chybě - "vypadlo" několik řádků: Závěr textu na straně 54 má znít: Průzkum se zaměřil na získání archeologického materiálu, který by umožnil lokalitu **chronologicky a kulturně zařadit**, a také na **způsob opevnění, případně dokumentaci jeho vhodných úseků**. Val je zachován v podobě terasy, to znamená s **navýšením pouze** na vnější straně (dochovaná výška asi 1,6 - 2 m). Tučně provedenou část textu si laskavě doplňte. Autorům i čtenářům se omlouvá technický redaktor Ing. P. Mikota.

Nadace České hrady vydává svou poslední publikaci

v edici Zapomenuté hrady, místa a tvrze - **Hrad Všeruby**. Podle nového zákona o nadacích z roku 1997 ukončuje nadace České hrady k 31. 12. 1998 svou činnost, neboť nemá na kontu deponováno nejméně půl miliónu korun, jak to vyžaduje zákon. Je to paradox - nadace, které všechny peníze vydávaly na obecně prospěšnou činnost podle nového zákona zaniknou, nadace shromažďující hmotné statky mohou existovat i nadále. Ale zákon je zákon a je takový, jaký si zasloužíme, neboť jsme si tehdejší zákonodárci zvolili. Ověřuji se možnosti pokračování ve vydávání edice Klubem Augusta Sedláčka.

Pobočka Zlín

Omezený náklad brožury o architektuře Řádu německých rytířů v Pobaltí, oznámené v minulém čísle Hlásky, bohužel nedovoluje uspokojit všechny zájemce z řad klubu. Je plánováno vydat ji ve větším nákladu. Až bude projekt uskutečněn, členové klubu se to dozvědí jako první.

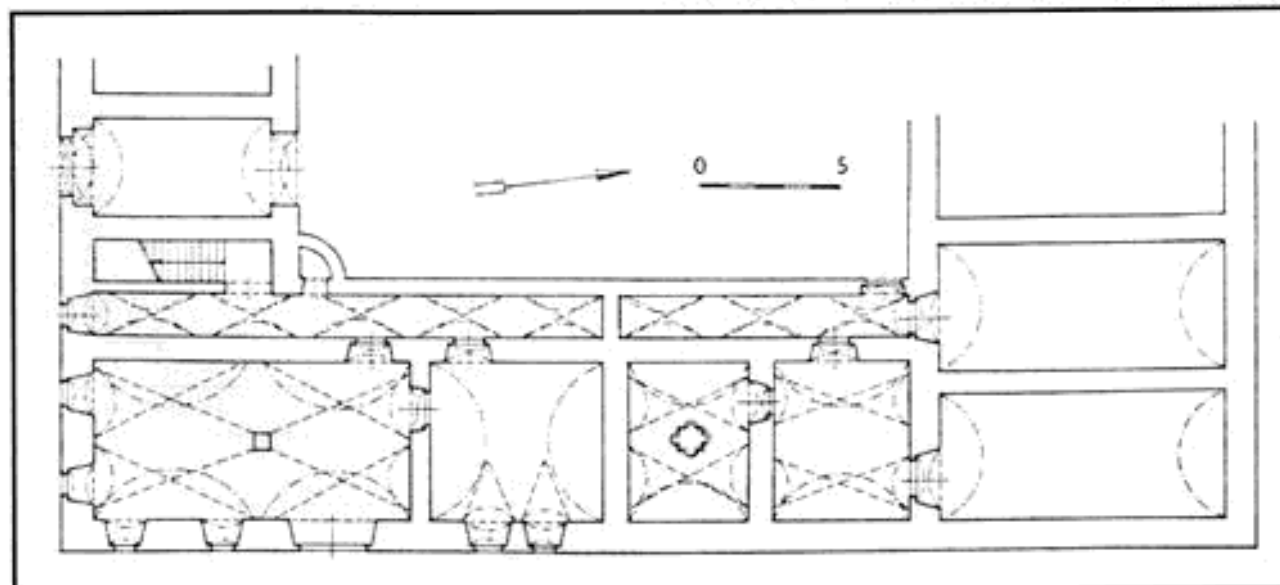
Na konci měsíce srpna se několik členů pobočky zúčastnilo výletu na markraběcí hrad Jana Jindřicha k Lukovu u Znojma - Nový Hrádek a zhlédlo rovněž historické jádro Znojma. Počátkem září jsme putovali podél Sázavy s návštěvou lokalit Lipnice, Ledec n. Sázavou, Chřenovice, Český Šternberk, Pirkštejn, Rataje n. Sázavou, Talmberk, Sázava a dále potom až na Karlštejn. V říjnu se pořádal další z již tradičních autobusových zájezdů, tentokrát byly na programu hrady a památky západních Čech se spolupráci s Muzeem v Sokolově. Během 5 dnů jsme zhlédli spoustu památek - Kynžvart (hrad a zámek), Bečov, Perštejn, Egerberk, Šumberk, Haunštejn, Krasíkov, Gutštejn, Volfštejn, Kladruby (klášter), Kadaň.

26. 11. 98 se sešlo okolo 15 členů pobočky na valné hromadě, kde byla zhodnocena úspěšná letošní sezóna a zvoleno představenstvo ve stávajícím složení a byly naplánovány akce na příští rok. Ještě v 12. prosinci se zúčastníme návštěvy historického Pterova - povede PhDr. Jiří Kohoutek. V lednu potom bude následovat zimní výstup na hrad Helfštýn, v únoru na hrad Cimburk u Koryčan. V měsíci květnu plánujeme týdenní autobusový zájezd za památkami Francie (nyní v jednání), opět je plánováno tradiční "Dobývání hradu Lukova" a na podzim při dobré konstelaci hvězd bude buď 3 denní autobusový zájezd do polského Kladska nebo na střední Slovensko. Pobočka má 29 členů.

J. Hoza

Pobočka Plzeň

Podzimní autobusový zájezd se opět vydařil. Plně obsazený autobus vyjel z Plzně za husté mlhy, která bohužel znemožňovala výhledy do krajiny. První navštívenou lokalitou byly

Radiměř - schematický půdorys tvrze podle zaměření Z. Fišery. Kresba J. Sadílek

známé Kestřany. Obě kestřanské tvrze jsou upraveny a zajištěny novými střešními, přilehlý zámek rychle chátrá. Následovala renesanční tvrz Klokočin, která je v soukromém majetku a dobře udržovaná. Prohlédli jsme si zbytky hradu-nehradu Myšence, proslulé "kapličky" na hřbitově v Albrechticích a zamířili k bývalému hradu Ujezdeci. Na ostrožně nad Vltavou se dnes choulí několik udržovaných domků, jejichž obyvatelé nás vpustili na své zahrádky, kde bylo možné na skalkách spatřit části gotických portálů či hromádky stěpů. Někdejší oválnou věž zbořil předek jednoho z obyvatel, neboť z ní spadl kámen zabil jeho příbuznou. Poté jsme odjeli do Týna nad Vltavou na oběd, avšak část zdejších pohostinských zařízení byla zadána, druhá část přeplněna. Městské muzeum bylo zavřené a někteří účastníci zájezdu navštívili zbytky týnské hradu. Kdo se nenajel v Týně, mohl tak učinit v Bechyni, popřípadě si zvenčí prohlédnout zdejší nepřístupný hrad-zámek. Někteří zájemci se podívali do bechyňského kláštera na náhrobníky Svamberků. Poslední navštívenou lokalitou byla zřícenina hradu Dobronice. To už začínalo svítit slunce, které nás provázelo na zpáteční cestě. Organizátorům zájezdu, páni Světlíkoví a Novobilskému, touto cestou děkujeme.

Na podzimní členské schůzi 13. října byli oficiálně přijati noví členové pobočky, byly zhodnoceny oba letošní zájezdy a konstatováno, že vznikla finanční rezerva, která zajišťuje bezrizikové konání podobných akcí v příštím roce. Pánové Trachta a Rožmberský byli pověřeni přípravou jarního zájezdu na Tachovsko. Bylo poukázáno na skutečnost, že na poutači pobočky ve Státní vědecké knihovně je ještě stále uvedeno, že schůzky se konají v restauraci Na růžku, což již dávno není pravdou. Celou výstavku i s poutačem bude nutné předělat. 23 přítomných potom mělo vyslechnout přednášku o hlavních cílech sobotní vycházky - barokním dvoru Býkova, "hradu Železnici" (cisterciácký dvůr s tvrzí Třebokov) a nedávno objeveném neznámém hradu u České Břízy, který se snad jmenoval Kámen. Přednášející se však nedostavil a proto o trase vycházky a jednotlivých objektech krátce promluvil P. Rožmberský. Členská schůze se patrně konala naposledy v přednáškovém sálku Národopisného muzea, vyzdobeném původními freskami. Pracovníkům muzea děkujeme za trpělivost, kterou s námi měli. Na jaře už by se členská schůze měla odehrávat v zrekonstruovaném muzejním paláci Západočeského muzea v Plzni.

Při podzimní vycházce bylo teplo a svítilo slunce. 16 účastníků si podrobně prohlédlo dvůr Býkov, až na centrální budovu volně přístupný. V rozpadávajícím se objektu kovárný jsou ještě dochovány měchy k výhni, dvorní kaple má na stropě poničenou fresku. Dvůr užívalo JZD k chovu prasat, ale kvůli prameništi, z něž jsou zásobovány pitnou vodou okolní obec, byl chov zrušen. Dvůr byl vydán v restituci potomkovi posledních majitelů, volyňských Čechů, který žije v nedalekých Hromnicích, je však nevyužíván. Střecha centrální budovy, vystavěná v letech 1702 - 1705, volá po generální opravě. Trasa vycházky pokračovala lesy k hájovně Třebokov (rekreační objekt), rodišti F. A. Hebera. Účastníci vycházky si nasbírali houby, aniž by museli do lesa; rostl jich dostatek při cestách. Podle některých domněnek by na hájovně měla být deska, připomínající Heberovo narození, avšak vizuálním ohledáním žádná zjištěna nebyla. Proto by bylo záhodno v příštím jubilejním roce na rozcestí před hájovnu umístit informační panel o F. A. Heberovi. Dalším navštíveným místem byly nedaleké zbytky cisterciáckého dvora Třebokova, považovaného za hrad Železnici. Ti, kteří zde ještě nebyli, se podívali rozloze areálu vymezeného zbytky kamenné hradby i mohutnosti centrální budovy obehnané příkopem. Jakýsi spolek přátel hradu Železnice - Třebokova zde instaloval pa-

mětní návštěvní knihu. Na lokalitě nebyly zaznamenány pokusy o černé vykopávky. Přes hromnické jezírko (vzniklé při těžbě břidlice pro výrobu české dýmavé kyseliny sirové) pokračovala vycházka po turistické stezce podél Třemošenky na hrádek, objevený počátkem 80. let předsedou našeho klubu. Ostrožna tvořená Třemošenkou a potůčkem tekoucím od České Břízy je přerušena příkopem a valem, na předhradí jsou výrazné reliktů nejspíše po velkém zahloubeném objektu. Ostrožna je zakončena izolovaným skaliskem, přístupným původně z předhradí po můstku či lávce. Tady nejspíše stával jako poslední útočiště dřevěný věžovitý objekt, obytnou funkci asi plnila zemnice na předhradí. Snad jde o "predium Stegyn", zmiňované v závěru 13. století spolu s nedalekými vesnicemi Hromnicemi a Třemošnicí. Latinská transkripce jména vycházela zřejmě z německého výrazu Stein, česky Kámen. Poté se většina ušlých, hladových a žízňových účastníků vycházky přesunula do Třemošně, kde se do odjezdu vlaku občerstvovala v hostinci U pumpy. Na hledání někdejší zájezdni hospody v poloze "Na zámečku" už nezbývala energie.

Ani další pokus o cyklistickou akci se nezdařil. Z členů klubu se výletu na kole účastnil pouze pořadatel a jeden jeho přítel. Vyjeli za vytrvalého deště, odpoledne se pak vyčesalo. Na kolech navštívili Hradiště, Štěnovice, Nebilovský Borek, Džbánek, Nebilovy, Prusiny, Netunice, Dolní Lukavici, Vícov, Přichovice, Lužany, Skočice a nově opravený kostel v Přešticích.

V zimním čase si snad členové klubu vzpomenu, že byla založena Fotokronika KASu, prohrabou šuplíky, prohlédnou stará alba a zašlou na adresu pobočky nebo předají na schůzkách Hance Slavíkové **fotografie** (nebo jejich kopie) z vycházek a dalších akcí klubu, pokud možno s identifikací akce a zachycených členů.

Na schůzkách klubu každou první středu v měsíci v salónku restaurace U námořníka (1. patro) u Centrálního autobusového nádraží v Plzni bylo započato s **přednáškovou činností**. Krátké půlhodinové přednášky proslovili v listopadu pan Novobilský (o kušových a lukových šípkách z hradu Lopaty) a v prosinci pan Knoll (o ministerialitě, především na Chebsku). Další přednášky budou následovat. Věříme, že i Vy se podělíte o své zkušenosti s ostatními. Dále bylo realizováno již dlouho zamýšlené častější setkávání členů pobočky. Od listopadu se zájemci setkávají v téže restauraci v příměstí také **každou třetí středu** v měsíci.

Autobusový zájezd na Tachovsko proběhne některou sobotu ve druhé polovině května. Uvažuje se o návštěvě nedostavěné tvrze Plesanova, tvrzí Tisové a Trnové, hradu neznámého jména u Ostrůvku v bývalém hraničním pásmu, zřícenin kláštera ve Světicích, hradu-zámku Tachova (oběd), zámku Částkova, hradu Přimdy, tvrze Bemartie a hradu Prostiboře. Trasa a termín budou upřesněny v jarním čísle Hlásky. Cena byla stanovena na 90 Kč za dospělého, 10 Kč za dítě do 15 let (je možné vzít na zájezd příbuzné či známé). Již teď je dobré si zaplatit zájezd u Ing. Josefa Čiháka na klubových schůzkách (domluva možná na tel.019/537180 večer). Po zkušenostech z předchozích plně obsazených zájezdů se místo pro toho, kdo bude chtít platit až v autobusu, patrně nedostane. Kdo zaváhá...

Kdo zapoměl zaplatit příspěvky za rok 1998 a předplatné Hlásky 1999 necht' tak urychleně učini. Neradi bychom na jarní schůzi vylučovali z klubu neplatiče. Kdo chce ukončit členství v KASu, postupuje podle stanov: uhradí pouze příspěvky za rok 1998 (30 Kč) a oznámí vystoupení z klubu.

Informace od dalších poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní správou pošt v Plzni, č.j. P/7 - 1142/17 - 158/92 ze dne 26. 10. 1992

HLÁSKA, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. Cena 20 Kč.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v I. lednové dekádě 1999. Šéfredaktor Petr Rožmberský (zást. RNDr. J. Miler, Ing. P. Mikota). Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopecského sady 2, 301 36 Plzeň. E-mail: hrady@post.cz. Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Magistrátu města Plzně. Registrováno pod značkou OK ÚmP 23/1991. 400 výtisků.